

*ქართველი ისტორიკოსის მიხედვით ჯვარციხის
Kutaisi Historical Museum Guide*

*საქართველოს მიხედვით
Georgian Museums*

საქართველოს მუზეუმები
Georgian Museums

ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის
ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის
გზამკვლევი

NIKO BERDZENISHVILI
KUTAISI STATE HISTORICAL MUSEUM
GUIDE

2011

სერიიდან: საქართველოს მუზეუმები

Series: GEORGIAN MUSEUMS

გზამკვლევის გამოცემა დაფინანსდა

საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მიერ

Publication Financed by

MINISTRY OF CULTURE AND MONUMENTS PROTECTION OF GEORGIA

ტექსტის ავტორები: ომარ ლანჩავა, ნუკრი (ნუგზარ) კვარაცხელია, ციცინო მუმლაძე

რედაქტორი:

ინგა ქარაია

ტექსტის თარგმანი:

ქეთევან უგლავა

ფოტოგრაფია:

მირიან სტეფანია, თორნიკე ტურაბელიძე

კომპიუტერული დიზაინი:

ლაშა ქარაია

Text Author: Omar Lanchava, Nukri (Nugzar) Kvaratskhelia, Tsitsino Mumladze

Editor:

Inga Karaia

Translation:

Ketevan Uglava

Photography:

Mirian Stepania, Tornike Turabelidze

Computer Design:

Lasha Karaia

სამუშაო ჯგუფი მადლობას უხდის ICOM-ის საქართველოს ეროვნულ კომიტეტს გზამკვლევის მომზადებაში გაწეული დახმარებისათვის

Special thanks to ICOM National Committee in Georgia

გარეკანზე: ოთხთავის მინიატურა. XII ს.

On cover: Gospel's miniature. XII c.

ISBN 978-9941-0-3897-6

© Niko Berdzenishvili Kutaisi State Historical Museum

© Ministry of Culture and Monuments Protection of Georgia

შინაარსი

შესავალი	6
მუზეუმის დაარსება	10
არქეოლოგიური კოლექცია	20
ეთნოგრაფიის ფონდი	32
ჭედური ხელოვნების ნიმუშების კოლექცია	38
ფერწერული ხატების კოლექცია	70
ტექსტილის ნიმუშების კოლექცია	78
ხელნაწერებისა და ძველნაბეჭდი ნიგნების კოლექცია	92
საბრძოლო აღჭურვილობის კოლექცია	122
ფოტოგრაფიის ფონდი	128
სახვითი ხელოვნების ნიმუშების კოლექცია	148
სამეცნიერო ბიბლიოთეკა და ახალი ისტორიის ფონდი	150
ინფორმაცია დამთვალიერებლებისათვის	152

CONTENTS

PREFACE	■	6
ESTABLISHING OF THE MUSEUM	■	10
ARCHAEOLOGICAL COLLECTION	■	20
ETHNOGRAPHY COLLECTION	■	32
METALWORK COLLECTION	■	38
PAINTED ICON COLLECTION	■	70
TEXTILE COLLECTION	■	78
MANUSCRIPT AND OLD PRINTED BOOK COLLECTION	■	92
MILITARY EQUIPMENT COLLECTION	■	122
PHOTOGRAPHY COLLECTION	■	128
FINE ART COLLECTION	■	148
SCIENTIFIC LIBRARY AND NEW HISTORY FUND	■	150
VISITOR INFORMATION	■	152

MUTARI STATE
HISTORICAL
MUSEUM

PREGA LACEROS
MUSEU
8763380

ბერძნული და ქართული მითოლოგიის თანახმად, ქალაქი ქუთაისი (ანტიკური წყაროების მიხედვით – აია, ქუთაია, ქუთათისი), სადაც ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი მდებარეობს, ქვეყნის ერთ-ერთი უძველესი ქალაქია და დაახლოებით 3000 წელს ითვლის. აპოლონიოს როდოსელის “არგონავტიკის” (ძვ. წ. III ს.) მიხედვით, სწორედ აიადან გაიტაცეს არგონავტებმა ოქროს საწმისი კოლხეთის მეფე აიეტის გრძნეული ქალიშვილის მედეას დახმარებით. ხოლო ბიზანტიელი ისტორიკოსის პროკოპი კესარიელის (VI ს.) ცნობით, მდინარე რიონის “სანაპიროებთან ძველადვე კოლხებს აუგიათ ციხე... მაშინ ამ ციხეს კოტაიონს უწოდებდნენ ელინური ენით, ამჟამად კი მას ლაზები ქუთათისს ეძახიან...”

Kutaisi belongs to the list of ancient cities in the world (ancient names: Aea/Aia, Kutaisi, Kutaissi). According to the Georgian legend and Greek mythology and archaeological researches Kutaisi is about 3 thousand years old city. From here was stolen Golden Fleece by the Argonauts with help of Medea, the daughter of Colchian King Aiet (Apollonius of Rhodes, *Argonautica*, III c. BC). There always was a great interest from Greek-Romanian and Iran-Arabian invaders in Colchეთი and in its capital Kutaisi. Kutaisi always has been the capital city firstly in the ancient Colchis (XIII-VII cc. BC, than in Egris-Lazika and Egris-Abkhazia and at last in the united Georgia until XII century.

Bagrat III (960 –1014), King of the Abkhazians from 978 on (as Bagrat II) and King of Georgia united these two titles by

არგონავტების მოგზაურობის მარშრუტი. აღდგენილია მარის სტელას მიერ Argonautai - route creted by Maris Stella

თავდაპირველად, ძვ. წ. XIII-VII საუკუნეებში ქუთაისი უძველესი ქართული სახელმწიფოს კოლხეთის (კოლხა, ძვ.წ. III ს.), შემდეგ კი ეგრის-ლაზიკისა (VI ს.) და ეგრის-აფხაზეთის გაერთიანებული სამეფოს (VIII ს. ბოლო) სატახტო ქალაქს წარმოადგენდა. 978 წელს ბაგრატ III-მ (960-1014 წწ.) ახლადგაერთიანებული საქართველოს დედაქალაქი ქუთაისში გადმოიტანა და ქალაქს უცხოელ დამპყრობთა წინააღმდეგ ქვეყნის დაქსაქსული ძალების გამაერთიანებლის ფუნქცია მიანიჭა. სწორედ აქ ეკურთხა მეფედ საქართველოს უდიდესი სახელმწიფო მოღვაწე და მხედართმთავარი დავით IV აღმაშენებელი (1073-1125 წწ.), რომელმაც “განავრცო ქვეყანა ნიკოფსიიდან დარუბანდამდე”, ქუთაისთან ახლოს ააგო გელათის ტაძარი, სადაც დაარსა გელათის აკადემია, რომელსაც თანამედროვენი “სხუად ათინად” იხსენიებდნენ და მნიშვნელოვან კულტურულ-საგანმანათლებლო კერას წარმოადგენდა. 1122 წელს, არაბთა მმართველობისგან თბილისის გათავისუფლების შემდეგ, დავით აღმაშენებელმა სამეფო ტახტი თბილისში გადაიტანა, ხოლო ქუთაისი კვლავ ერთიანი საქართველოს მეფეთა სამყოფელად და რეზიდენციად დარჩა. 1489 წლიდან, ერთიანი ქართული სახელმწიფოს დაშლის შემდეგ, ქუთაისი იმერეთის სამეფოს დედაქალაქია და კვლავ გვევლინება მტერთან ბრძოლაში სამეფოს ცალკეულ სამთავროთა გამაერთიანებელ ცენტრად.

თემურლენგის გამანადგურებელი ლაშქრობებისა (1403 წ.) და ოსმა-

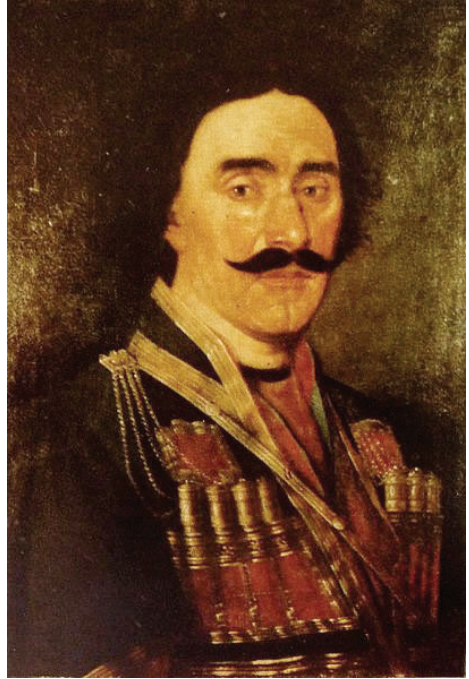
ბაგრატ III (960-1014 წწ.)
საქართველოს მეფე 978-1014 წლებში
გელათის მონასტრის ფრესკა. XI ს.

Bagrat III (960-1014)
King of Georgia in 978-1014
Gelati monastery fresco. XI c.

dynastic inheritance and, through conquest and diplomacy, added some more lands to his realm, effectively becoming the first king of what is generally known as a unified Georgian monarchy. He oversaw the construction of Bagrati Cathedral in Kutaisi – in capital city of united Georgian kingdom from 978 to 1122 CE and from the XV century until 1810 it was the capital of the Imeretian Kingdom.

Right here was crowned 16 years old David Agmashenebeli (Builder), the greatest military leader and merited king (1073-1125). Despite his age, he succeeded in driving the Seljuk Turks out of the country, his reforms of the army and administration enabled him to reunite the country and bring most of the lands of the Caucasus under Georgia’s control. Besides, King David gave close attention to the educa-

ლოთა შემოსევების (1669-1691 წწ.) შედეგად, ქუთაისი აოხრდა და მოსახლეობა გაიჟლიტა, მაგრამ იმერეთის სატახტო ქალაქმა მაინც შეძლო შეენარჩუნებინა ოდინდელი მნიშვნელობა. იმერეთის მეფე სოლომონ I-ის (1735-1784 წწ.) მიერ ქუთაისიდან ოსმალთა განდევნის პერიოდიდან (1770 წ.) კი, საფუძველი ჩაეყარა ქალაქის აღორძინებას: აშენდა ახალი ნაგებობები, გაიზარდა მოსახლეობის რაოდენობა, გაიხსნა ასამდე სავაჭრო სახლი, დაარსდა პირველი სტამბა

დავით აღმაშენებელი (1073-1125 წწ.)
საქართველოს მეფე 1089-1125 წლებში
გელათის მონასტრის ფრესკა. XI ს.

David Agmashenebeli (1073-1125)
King of Georgia in 1089-1125
Gelati monastery fresco. XI c.

სოლომონ I (1735-1784 წწ.)
იმერეთის მეფე 1752-1784 წლებში

Solomon I (1735-1784)
King of Imereti in 1752-1784

tion. At the time of David the Builder there were quite a few schools and academies in Georgia, among which Gelati Academy occupies a special place (so-called a second Athens) and other cultural-enlightenment and scholarly centers in Georgia.

Since the second half of XIX century Kutaisi is a centre of Imereti province and is introducing Georgian national-liberation movement. In the beginning of XX century Kutaisi was one of the important initiator in intellectual and literary life with our famous and merited people, who were born in Kutaisi.

(1800 წ.). ქალაქის აღმავლობა სოლომონ II-ის მმართველობის წლებშიც გაგრძელდა. მას შემდეგ, რაც 1804 წელს სოლომონ II იძულებული გახდა რუსეთის იმპერიის ქვეშევრდომობა მიეღო, რუსეთის ხელისუფლებამ 1810 წელს გააუქმა იმერეთის სამეფო მმართველობა და ქუთაისი იმერეთის ოლქის ადმინისტრაციულ ცენტრად გამოცხადდა.

ქუთაისისა და იმერეთის მხარის მიერ განვლილ ხანგრძლივი და მშფოთვარე ისტორიის გზას ნათლად ასახავს ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის ფონდებში დაცული 200 ათასზე მეტი ექსპონატი, რომლებიც უმდიდრეს მასალას წარმოადგენს საქართველოსა და მახლობელი ქვეყნების ურთიერთობებისა და პოლიტიკურ-ისტორიული პროცესების სრულყოფილად კვლევისა და გააზრებისათვის.

ბაგრატის ტაძარი. X-XI სს. მიჯნა
Bagrati Monastery. Boundary of X-XI cc.

გელათის აკადემია. 1106 წ.
Gelati Academy. 1106

მუზეუმის დაარსება

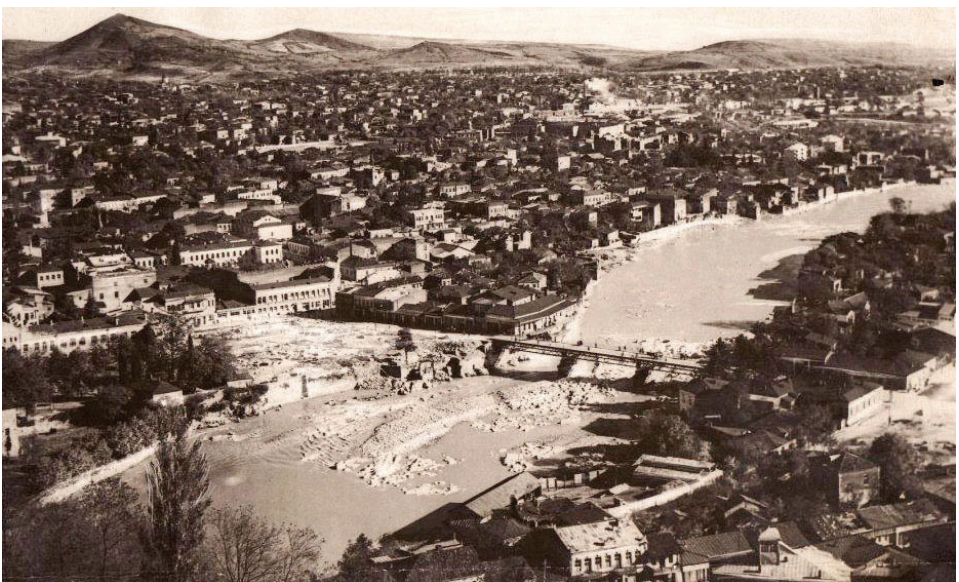
XIX საუკუნის II ნახევრიდან ქუთაისი იმერეთის გუბერნიის ცენტრია და კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობის მნიშვნელოვან კერას წარმოადგენს. XX საუკუნის დასაწყისისათვის საქართველოს კულტურულ ცხოვრებაში არ მომხდარა რაიმე მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომლის ინიციატორი და წამომწყები ქუთაისში მოღვაწე ერის სახელოვანი შვილები არ ყოფილიყვნენ. 1881 წელს სწორედ ქუთაისში წამოიჭრა დასავლეთ საქართველოს ისტორიული მუზეუმის დაარსების საკითხიც, მაშინ, როცა აქ რუსეთის არქეოლოგთა V ყრილობა გაიმართა. ყრილობაზე ჩამოსულ სტუმრებზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოუხდენია ქალაქს და მის შემოგარენს, კერძოდ, XII საუკუნის ბრწყინ-

ESTABLISHING OF THE MUSEUM

In 1881 participants of V archaeological congress visited Kutaisi. Seeing Kutaisi and antiquities nearby of it, such as Gelati Monastery, made a great impression on Russian visitors. This inheritance was unknown for them for that time. So, they decided to create a museum or a fund to protect oldest antiquities, but the idea could not be implemented then. Only in 1907 was developed the idea about foundation of the museum.

In December 4, 1911, in Kutaisi's high-school was arranged the meeting, in which was decided to create an independent historical and ethnographical society in Kutaisi. T. Japaridze, G. Gvelesiani, A. Toradze, S. Kvariani and G. Jorjikia created guidelines of this society. In June 4, 1912 government affirmed those guidelines and

ძველი ქუთაისის ხედი. XIX ს-ის II ნახევარი
View of old Kutaisi. The second half of XIX c.

გელათის სამონასტრო კომპლექსი. 1106-1126 წწ.
Gelati Monastery Complex. 1106-1126

ვალე ძეგლს - გელათის მონასტერს, მასში დაცული ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის უნიკალურ და უძველეს ნიმუშებს, რომლებიც ფაქტობრივად უცნობი იყო იმ დროის გარესამყაროსათვის.

სამწუხაროდ, ადგილობრივი მუზეუმის დაარსება იმ წლებში ვერ მოხერხდა და ეს საკითხი კვლავ მხოლოდ მას შემდეგ წამოიჭრა, როცა 1911 წლის 4 დეკემბერს ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში გაიმართა ინტელიგენციის წარმომადგენელთა კრება, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება ქუთაისში ისტორიისა და ეთნოგრაფიის დამოუკიდებელი საზოგადოების დაარსების შესახებ. 1912 წლის 17 ივნისს კი, მთავრობამ დაამტკიცა წესდება და ქუთაისში დაარსდა საისტ-

in Kutaisi was founded historical and ethnographical society with museum department. Since the time is Kutaisi historical museum is established. Founders of the society were Joseph and Simeon Otskheli, Triphon Japaridze, Samson Kipiani and Konstantie Jorjikia.

Since the day of foundation the society had begun to found Georgian national museum. To reach the idea was important to create the funds of museum. At the same time government began to collect the archaeological, historical and ethnographical materials, what was disordered among the population. The main reason to collect these artifacts was historical, cultural and archaeological researches for future scientist, who had to study past historical time of our country.

ორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოება, რომელშიც სამუზეუმო განყოფილებაც შედიოდა (სწორედ აქედან ითვლის თავის არსებობას ქუთაისის ისტორიული მუზეუმი). საზოგადოებამ (დამფუძნებლები: იოსებ და სიმონ ოცხელები, ტრიფონ ჯაფარიძე, სამსონ ყიფიანი, კონსტანტინე ჯორჯიკია) შექმნის დღიდანვე მიზნად დაისახა ქუთაისში ეროვნული მუზეუმის დაარსება და იწყო ზრუნვა სამუზეუმო ფონდის შესაქმნელად - მოსახლეობაში გაფანტულ ისტორიულ, არქეოლოგიურ და ეთნოგრაფიულ სიძველეთა შესაგროვებლად.

ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
(მუზეუმის ადგილსამყოფელი 1923 წელს)

Kutaisi State University
Museum space in 1923

გელათის ღმრთისმშობლის ხატი
(გელათის მონასტრიდან), ოქრო, ვერცხლი. XVI ს.

Icon of the Virgin (From Gelati Monastery). Gold, silver. XVI c.

მუზეუმის ფონდის შექმნაში საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოებას დიდი დახმარება გაუწიეს თავადაზნაურთა ოჯახებმა, საიდანაც ძვირფას სამუზეუმო ნივთებს საზოგადოება უფასოდ იღებდა (განსაკუთრებით აღსანიშნავია ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის კირილე ლორთქიფანიძის წვლილი, რომელმაც მუზეუმს საკუთარი უმდიდრესი ლიტერატურული არქივი და ბიბლიოთეკა შესწირა). გარდა ამისა, მოეწყო ეთნოგრაფიული ექსპედიციები მთელ დასავლეთ საქართველოში (შორაპნის, რაჭის, ლეჩხუმის, ოზურგეთისა და ზუგდიდის მაზრებში, აფხაზეთსა და სვანეთში) სამუზეუმო ნივთების შესაძენად თუ შემონირობის მოსაძიებლად.

ასე რომ, როცა საქართველოს განათლების სახალხო კომისრის ბრძანებით, 1922 წლის დეკემბერში ქუთაისში დაარსდა საისტორიო მუზეუმი, მასში განთავსდა საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების კუთვნილი საკმაოდ მდიდარი სამუზეუმო კოლექციები და უნიკალური ბიბლიოთეკა. მუზეუმის შენობაში გადატანილი იქნა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გაუქმებული სხვადასხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების არქივებიც, რამაც, თავის მხრივ, უფრო მრავალფეროვანი გახადა მუზეუმის მასალები და გაზარდა მკვლევართა ინტერესიც. მუზეუმის დაარსებისთანავე, მისი პირველი დირექტორის, ტრიფონ ჯაფარიძის ინიციატივით, 1923 წლის 10 ივნისს ქუთაისის I შრომის სკოლის დარბაზში

During the creation process national museum society was helped by Georgian Dukes and Duchesses families. They were presented precious things. Pupils and students took great part to collect those exhibits too. Also famous Georgian Kiril Lortkipanidze donated museum his own literary archives and unique library.

To discover old antiquities the government had founded agent service in the whole west Georgia. They had been collecting materials from Shorapani, Racha, Lechkhumi, Ozurgeti, Zugdidi, Abkhazeti and Svaneti. Sometimes there was organized small expedition for this reason.

რიტონი. ბრინჯაო, ძვ. წ. IV-III სს.
Rhyton. Bronze. IV-III cc. BC

ოხთავი. ეტრატი, ნუსხური. 280 ფურცელი. 24X18 სმ. XII ს. მონამეთა
Gospel. Parchment, Nuskhuri. 280 p. 24X18 cm. XII c. Motsameta

(ახლანდელი აკ. წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შენობა) საზეიმოდ გაიხსნა მუზეუმის პირველი გამოფენა, რამაც საზოგადოების დიდი მოწონება დაიმსახურა.

უკვე 1930 წლისათვის, ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი საქართველოს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სამეცნიერო-კვლევით და კულტურულ ცენტრად ჩამოყალიბდა, მნიშვნელოვნად გამდიდრდა მისი ფონდსაცავიც. აღსანიშნავია, რომ ტრიფონ ჯაფარიძემ, როგორც სიძველეთა და ხელოვნების ძეგლთა დაცვის რწმუნებულმა (ისევე, როგორც შემდეგში გიორგი ბოჭორიძემ) უდიდესი როლი შეასრულა იმერეთის

In December of 1992 museum department got a status of independent institution according to the Georgian Ministry of Education commissariat's edict. Tripion Japaridze, the first director of museum decided to make an exhibition to show the public and to assure them with well preserved collection. In June 10, 1923 was opened museum's first exhibition, which merited greatest likes and acknowledgments from society.

When we are talking about Kutaisi Museum, we have to remember its first director Tripion Japaridze. He made museum the top centre of scientific researches and culture in 1930. Significant was growing of its funds. It was a result of collective work of society.

ტერიტორიაზე არსებულ ისტორიულ ძეგლთა დაცვის საქმეშიც. 1923 წელს, როცა საბჭოთა ხელისუფლებამ აქტიურად წამოიწყო ეკლესიების ვანდალური განადგურების კამპანია, ტრიფონ ჯაფარიძემ ყველაფერი იღონა, რათა გელათის მონასტერი ძეგლად და მუზეუმის ფილიალად გამოცხადებულიყო და მასში დაცული ეროვნული საგანძური მუზეუმში გადაეტანა. თუმცა, მოგვიანებით, თვითონაც ემსხვერპლა 30-იანი წლების რეპრესიებს.

წლების განმავლობაში (განსაკუთრებით XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან) ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ფონდი მნიშვნელოვნად გამდიდრდა ქვეყნის კულტურისა და ისტორიის სხვადასხვა პერიოდის ამსახველი ექსპონატე-

In 1923 there began ruining of churches and protests against the religious. It became dangerous to destroy Georgian forged art's unique models - icons and unique manuscripts. Tr. Japaridze did everything to protect those exhibits. He reached the decision about Gelati Monastery (now UNESCO World Heritage Site) treasure and brought them to museum and announced it as memorial museum and branch of main museum. He also protected St. Relics of St. Brothers David and Konstantin. Those saint materials were kept in Kutaisi museum until the beginning liturgy in Motsameta Monastery. Unfortunately he died during the repressions in 1930.

After expedition in 1925-1926 in west Georgia collected artifacts were given to Kutaisi's museum. In 1924 Peter Chabukiani Kutaisian attorney in protection antiquities,

გარდამოსნა. ატლასი, ოქრომკედი, 1664 წ.
Epitaphion. Satin, golden wire, 1664

გრიფონი. ბრინჯაო, სასანური პერიოდი
Gryphon. Bronze, Sasanian period

ბით. 1965 წელს მუზეუმს მიენიჭა აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის სახელი და მასში ჩამოყალიბდა ახალი განყოფილებები. მუზეუმში აქტიურ სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას ეწევა და წარმატებით ავითარებს კულტურულ-საგანმანათლებლო ფუნქციას. 1968 წელს კი, მუზეუმის თანამშრომლებმა საფუძველი ჩაუყარეს მუზეუმის სამეცნიერო-კვლევითი მასალების კრებულის გამოცემის ტრადიციას, რაც ამჟამადაც გრძელდება (დღემდე გამოცემულია 20 კრებული). 1970 წელს მუზეუმისა და მისი იმჟამინდელი დირექტორის მიხეილ ნიკოლეიშვილის უშუალო ინიციატივით, დაარსებული იქნა გე-

art and paleontological monument found in Tetramitsa, nearby Kutaisi, settlement of Neolithic humanity. It was the first discovery of Neolith culture in Georgia.

Since second half of XX century the museum had successfully enriched fund and had interesting researches. In 1965 museum was named after Niko Berdzenishveli. There were created departments: funds, old history, middle centuries and art, modern history, ethnography and cultural-instructive. Since 1968 museum began to

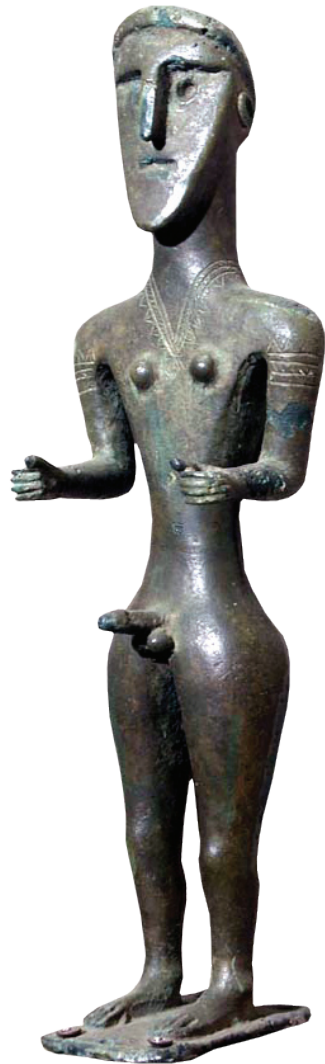
გაბრიელ მთავარანგელოზი
 (წმ. ნიკოლოზის ხატის დეტალი)
 ტიხრული მინანქარი, ოქრო, XI ს.

Archangel Gabriel (detail of St. Nicholas Icon). Cloisonne enamel, Gold. XI c.

ლათის სახალხო აკადემია, რომელიც მიზნად ისახავდა ძველი აკადემიის მეცნიერული მემკვიდრეობისა და ეროვნული კულტურის პრობლემების შესწავლას. გარდა ამისა, მუზეუმი ყოველწლიურად აწყობდა მხარის შემსწავლელ ექსპედიციებს, უკვე სამი ათეული წელია, მუზეუმის მონაწილეობით წარმატებით მიმდინარეობს ქუთაისისა და მისი შემოგარენის (ბაგრატი, გელათი, მონამეთა) არქეოლოგიური კვლევები, ეწყობა დროებითი გამოფენები და ხორციელდება სხვადასხვა ტიპის საგანმანათლებლო პროგრამები.

90-იანი წლების მოვლენებმა მნიშვნელოვნად შეაფერხა მუზეუმის საქმიანობა და გააუარესა მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, რის გამოც მუზეუმის ფონდები ქალაქის ოთხ სხვადასხვა შენობაში იქნა გადატანილი. მუზეუმის ხელმძღვანელობამ (დირექტორი პროფ. ომარ ლანჩავა) წამოიწყო ზრუნვა მუზეუმის ახალ სივრცეში განთავსებისათვის, რაც მიმდინარე წელს წარმატებით დასრულდა დაწესებულებისათვის ყოფილი ეროვნული ბანკის შენობის გადაცემით (ინჟინერ ვ. სახაროვის პროექტი, 1894-1896 წწ.), რომელშიც სამუზეუმო კოლექციების განთავსებისა და ექსპონირების სამუშაოები ჩატარდება თანამედროვე სამუზეუმო სტანდარტების გათვალისწინებით.

დღეისათვის ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი საქართველოს ერთ-ერთი უმდიდრესი განძთსაცავი და მნიშვნელოვანი სამეცნიერო-

ითივალური ქანდაკება
ბრინჯაო, ძვ. წ. VII-VI ს.

Fertility anthropomorphic figurine
Bronze, VII-VI cc. BC

publish its own scientific articles by museum's scientists. For today 20 collections are issued. Almost in every year museum has its own expedition in Kutaisi and nearby. For results there is a Hugh archaeological research in Bagrati, Gelati and Motsam-

ქუთაისის ისტორიული მუზეუმი
(მუზეუმის ადგილსამყოფელი 2011 წლამდე)

Kutaisi Historical Museum
Museum space till 2011

საგანმანათლებლო დაწესებულებაა. არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიის, ნუმიზმატიკის, ჭედური ხელოვნების, ტექსტილის, ხელნაწერთა, ეპიგრაფიკის, ფოტო და სხვადასხვა ტიპის საარქივო მასალების 200 ათასზე მეტი ნიმუში შესანიშნავ მასალას წარმოადგენს არამხოლოდ საქართველოს მრავალსაუკუნოვანი კულტურული მემკვიდრეობის გაცნობისა და შესწავლისათვის, არამედ ახალი, საკმაოდ ტევადი ინფორმაციით გაამდიდრებს ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების ისტორიისა და კულტურის კვლევა-ძიების საქმესაც.

eta during 30 years. In 1970 Gelati public academy was founded. Its future reason had to study problems of old academy and make propaganda of modern researches. In academy were teaching Georgian and foreign teachers and professors.

Permanent exhibitions are displayed in 10 spaces on two floors. In 2005 had finished reconstruction of the “Gold Treasury” hall, and at the moment the permanent display there is done according the modern standards. In 2006 have started rehabilitation of the museum – a full reconstruction of the facilities according the international standard.

Today’s the museum houses more than 200 thousand items of cultural heritage of the country (from IX-VII cc. BC up to late medieval times). Among them are: Bronze Age and Antiquity period monuments – archaeological discoveries from western Georgia, rare samples Georgian, Roman, Byzantine and Oriental history, everyday life and culture rare objects, collection of oldest epigraphic monuments and Georgian manuscripts – rare charters, ethnographic materials, significant samples of items (goldsmith works, metalwork, ceramics, leather, glassworks, textiles, woodcuts).

XV ს-ის ოთხოვის მინიატურა. ქალაღი, ოქრომელანი, ფერადი საღებავი. 11.5X8.5 სმ.
Gospel's Miniature. Paper, golden ink, colour pigment. 11.5X8.5 cm. XV c.

არქეოლოგიური კოლექცია

**ბუნებისა და პალეონტოლო-
გიის ფონდი.** ქუთაისის სახელმწიფო
ისტორიული მუზეუმის ბუნებისა
და პალეონტოლოგიის განყოფილე-
ბაში ძირითადად განთავსებულია
გეოლოგიური და პალეონტოლოგიური
ნივთების კოლექციები. მათი ძირითა-
დი ნაწილი მოპოვებულია დასავლეთ
საქართველოს, კერძოდ კი იმერეთის
ტერიტორიაზე, რომელიც ძალზე მდი-
დარია სასარგებლო წიაღისეულით.

საკმაოდ მრავალფეროვანი პალე-
ონტოლოგიური ფონდის (ამონიტები,
ბელემნიტები, ცხოველთა და მცენა-
რთა ანაბეჭდები, ზღვის სხვადასხვა
ბინადართა გაქვავებული ფორმები
რიცხს ქვებსა თუ კირქვებზე) შესწავ-

Fund Of nature and paleontology. They
had been gathered in the museum since
the day of its foundation. We meet there
collections of minerals of different kinds,
metal ores, precious stones, fossil organ-
isms and their prints, which are the first
and the most important among natural
objects. They give us a chance to ascertain

ARCHAEOLOGICAL COLLECTION

ლა ცხადყოფს, რომ ამ ტერიტორიაზე ეს ორგანიზმები დაახლოებით 200-150 მილიონი წლის წინ არსებობდა. ფონდში მრავლადაა ხის მერქნის გაქვავებული ნიმუშები, რომელთა ასაკი 275-185 მილიონი წელია და პალეოზოური ხანის ქვანახშირისა და პერმულ პერიოდებს უკავშირდება. მათი მრავალსახეობა და გავრცელების სიხშირე ნათლად მიგვანიშნებს, რომ საქართველოს ტერიტორიის ეს მონაკვეთი, გარდასულ ეპოქებში ტროპიკული ზღვით ყოფილა დაფარული.

მუზეუმში დაცულია პალეოანთროპოლოგიური კოლექცია, რომელთა ნაწილი მოპოვებულია იმერეთის ტერიტორიაზე ჩატარებული არქეოლოგიური გათხრების შედეგად; აგრეთვე გეოლოგიური კოლექცია, რომელშიც დაცულია სხვადასხვა ლითონის მადნებისა და მინერალების მრავალფეროვანი ნიმუშები.

how flora and fauna of Georgia had been changing in the past geological epochs. In mentioned collections there are gathered the earliest remainders of animals, which age is 300-200 million years. Variety of ammonites, belemnites, sea-urchins and mollusks wide spread on the territory of Georgia points out that once this most beautiful area was covered with the sea.

ქუთაისის მუზეუმის მრავალფეროვან ფონდებს შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია არქეოლოგიურ ფონდს, რომელიც 40 000-ზე მეტ ექსპონატს ითვლის. მათი უმეტესობა მოპოვებულია ქუთაისსა და მის შემოგარენში ჩატარებული გეგმაზომიერი არქეოლოგიური გათხრების შედეგად, ნაწილი კი შემთხვევით მონაპოვარს წარმოადგენს. არქეოლოგიური მასალები, რომელთა შეგროვება ჯერ კიდევ 1912 წლიდან დაიწყო, მუზეუმში შემოსულია დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან (იმერეთი, რაჭა, ლეჩხუმი, სვანეთი, გურია, სამეგრელო, აჭარა, აფხაზეთი), ხოლო ცალკეული ექსპონატები — აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველოდან, აგრეთვე ჩრდილოეთ კავკასიიდან და თურქეთიდან.

არქეოლოგიური კოლექცია მოიცავს პერიოდს ქვედა პალეოლითიდან გვიანი შუასაუკუნეების ჩათვლით. მათ შორისაა: სხვადასხვა ეპოქის სამეურნეო, სანადირო და საომარი

Among the different collections, most interesting and different materials are kept in archaeological fund. It contains more than 40000 artifacts. Most part of this collection was discovered during Kutaisi's archaeological excavations and part of them is accidentally found materials. Collecting of these materials began since 1912 year. They are coming from different regions of

კოლხური ამფორის ყელი. ძვ. წ. IV ს.
Cochian amphore (upper part). IV c. BC

კრამიტსამარხი. ძვ. წ. III ს. ქუთაისი, 2005 წ.
Tiled grave. III c. BC. Kutaisi, 2005

ანტიკური პერიოდის ნამოსახლარის გათხრები. ქუთაისი, 2005 წ.
Archaeological excavations of antique period. Kutaisi, 2005

იარაღები, საკულტო და რელიგიური დანიშნულების ნივთები, ქვეყნის ტერიტორიაზე ბრინჯაოსა და რკინის მეტალურგიის განვითარების ამსახველი საგნები, სამეურნეო ყოფის, სახვითი ხელოვნების, მხარის ეთნოლოგიისა და საერო ცხოვრების ამსახველი მრავალრიცხოვანი ნიმუშები.

კოლექციაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია პალეოლითის ეპოქის ადამიანთა ცხოვრებასთან დაკავშირებულ მასალებს. ქუთაისის მხარეში უძველეს ადამიანთა ნაკვალევს შესწავლა XIX საუკუნის 70-იანი წლებიდან მიმდინარეობს. როგორც მიკვლეული მასალებით გაირკვა, აქ, რიონ-წყალნითელას ხეობაში (“საკაჟია”, “ორთვალა მღვიმე”, “ჭახათა”, “ცუცხვათი”, თეთრამინა და სხვ.), იმერეთის ტერიტორიაზე მდებარე ბუნებრივ კარსტულ მღვიმეებსა და ღია სადგომებში დაახლოებით 100 ათასი წლის წინ უცხოვრია მუსტიეს ეპოქის ადამიანს, რომელიც მეთევზეობითა და ნადირობით ირჩენდა თავს.

ამ პერიოდისა და საზოგადოების განვითარების მომდევნო ეტაპების

თიხის მათარა. ძვ. წ. IV-III სს.
Ceramic flask. IV-III cc. BC

West Georgia and a small part comes from East, South and North parts of Georgia and even from North Caucasus and Turkey. Collection is dated from late Paleolithic to middle ages. The artifacts are shown with different kind of industrial, hunting and fighting weapons, also for cult practice and

კოლხური ცული (სურმუში). ძვ. წ. IX-VIII სს.
Colchian axe (Surmushi). IX-VIII cc. BC

ქალის ითიფალური ქანდაკება
გეგუთი. ძვ. წ. V ს.

Female ithyphallic figure. Geguti. V c. BC

religious materials.

From XIX century in Kutaisi began studying footprints of oldest humanity. Right here, about 100 thousand years ago in the gorge of rivers Rioni and Tskaltsitela lived the first human from the Middle Paleolithic age (Sakajia, Chakhata, Tsutckhvati, Tetramitsa). There tracks were found in caves and in open spaces. This is an epoch when human's main job was collecting of food, fishing and hunting. Proofing materials are shown in museum exhibition.

The next stage of development in human's life is Neolithic period, when they began industrial thrift life. To illustrate this epoch there are a lots of flint spearheads, arrowheads, hand miles from Tetramitsa, Meloury, Akhaldaba and even from Kutaisi. With developing industry and castle-breeding was developed handicraft productions, clay vessels knitting and sewing clothes too. In funds are kept ancient materials from different villages of Imereti (Dzevri, Sachkhere, Low Simonety, Chiatura, Chkhari and Tkibuli).

In archaeological fund there are represented various materials of so called Colchis culture: bronze axes- typical only for Colchis culture. Some of them are engraved and adorning with vegetable and geometrical ornaments, also with dears, dogs, fishes, dragons and with fylfot; weapons - bronze spearheads, arrowheads, poniards head of rods; things to decorate horses and human's clothes too; bronze utensils fragments with zoomorphic adornments and statues. Some of them have fertility meaning. In this regard very interesting is bronze statue of the man from Persati (By the opin-

(ნეოლით-ენეოლითის, ენეოლით-ადრებრინჯაოს ეპოქები) შესახებ ნათელ წარმოდგენას ქმნის მუზეუმში დაცული მრავალრიცხოვანი კოლექცია: კაჟის შუბისპირები, ისრისპირები, ხელსაფქვავეები, აგრეთვე ხელოსნობის ნიმუშები და კერამიკული ნაწარმი იმერეთის სხვადასხვა კუთხიდან (საკუთრივ ქუთაისი, თეთრამინა, მელოური, ძვერი, ჭიათურა, საჩხერე, ტყიბული და სხვ.).

მძივები. ძვ. წ. III ს.
Beads. III c. BC

არქეოლოგიის ფონდში ინახება კოლხური კულტურის სახელით ცნობილი ბრინჯაოს ნაწარმის თითქმის ყველა სახეობის შესანიშნავი ნიმუშები: კოლხური ცულები (მათ შორის: გრავირებული, მცენარეული და გეომეტრიული ორნამენტებით, ირმების, ძაღლების, თევზების, გველეშაპისა და სვასტიკის გამოსახულებებით შემკული), საბრძოლო იარაღი: შუბისპირები, ისრისპირები, სატევრები; სამკაულები და ითიფალური ქანდაკებები (ფერსათი, გორისა, გეგუთი) და სხვა.

კოლექციაში დაცულია საქართველოში ძველთაგანვე დამკვიდრებულ ხარის კულტთან დაკავშირებული არაერთი არქეოლოგიური ნიმუში. მათ შორის, ხარის მინიატურული ქანდაკება (დღნორისა, ძვ. წ. VIII ს.), ასევე ვერძის (ზნაკვა), ძაღლის (ქუთაისი), ცხვრის (სვირი, ხომული) ბრინჯაოს ქანდაკებები და მცირე ზომის სხვა პლასტიკური ხელოვნების ნიმუშები. რომლებიც ატარებს არა მხოლოდ მაგიურ, ტოტემურ და საკულტო ხასიათს, არამედ ცხადყოფს ადამიანთა უძველესი ტომების ესთეტიკურ მოთხოვნილებებსა და გემოვნებასაც.

ion of scientists this is pagan idol Kviria).

Archaeological and Ethnographical materials are proofing development of oxen cult in Georgia. There is a tiny bronze oxen figure dated VIII c. BC. from Dgnorisa, similar statues are found in Maglaki as well. In numismatic funds are housed Colchis silver coins and they have imprinted oxen heads

ხარის ქანდაკება. ბრინჯაო, ძვ. წ. VIII ს.
Ox figure. Bronze, VIII c. BC

ბრინჯაოს ჭვირული ბალოები. ძვ. წ. II ს. - ახ. წ. II ს.
Bronze openwork buckles. II c. BC - II c. AD

არქეოლოგიური ფონდის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს ანტიკური ხანის მასალები (კერამიკა, მინა, რკინა, მონეტები), რომლებიც საყურადღებოა კოლხეთის სოციალ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული განვითარების შესწავლის თვალსაზრისით. მრავალსაუკუნოვანი

and are dated VI-IV cc. BC. There are as well sheep bronze figure from Znakva, dog figure from Kutaisi, sheep ceramic figures from Sviri, Dablagomi; sheep figure from Khomuli, dated from Eneolith epoch. That tiny plastic art works show development of magic rituals and religious sights, so humanity development on this way.

ზარაკები. ანტიკური პერიოდი
Bells. Antique period

In funds important role have ancient materials (pottery, glass, iron and coins) which are meaningful in studying Colchis (Kolkheti) with its social-economical and political-cultural development. During several centuries seeking ancient city - Kutaisi was found in the plain of Kutaisi and important part of these artifacts are already in the museum's collections.

In different periods museum's expeditions had found materials from Greece, Rome, Middle Asia, Egypt-Syria and Iran which is a good example of trading relations with the rest world. From imported mate-

ძიების შედეგად მიკვლეული იქნა ანტიკური ნაქალაქარი ქუთაისის ვაკე ნაწილში და ადრეანტიკური ხანის (ძვ. წ. V-IV სს.) სამარხეული კომპლექსი "ცაცხვების უბანში" და სხვ.

სხვადასხვა დროს მუზეუმის სამოქმედო ზონის ტერიტორიაზე აღმოჩენილ იქნა ბერძნულ-რომაული, წინა აზიური, ეგვიპტურ-სირიული და ირანული წარმომავლობის სხვადასხვა სახეობის ნაწარმი (მინის სანელ-საცხებლები, ვერცხლის რიტონი, თიხის ჭრაქები, კანთაროსები, სასანური ხანის ბრინჯაოს ქანდაკება გრიფონის გამოსახულებით, ონოხოია და სხვ.), რომელიც ცხადყოფს გარესამყაროსთან ფართო სავაჭრო-ეკონომიკურ კონტაქტებს.

ფონდში მრავლადაა დაცული წინაქრისტიანული ხანის მხატვრული მელითონეობის უკანასკნელი ეტაპის ამსახველი ნიმუშები (ბრინჯაოს ჭვირული ბალთები, რომლებიც ძვ.წ. II და ახ. წ. III სს-ით თარიღდება, შუა საუკუნეების კერამიკული ნაწარმისა და რკინის სამეურნეო და საბრძოლო იარაღები, მოჭიქული კერამიკის კოლექციები, წარწერიანი ანტიფიქსები და სხვ.

მუზეუმის მრავალრიცხოვანი არქეოლოგიური ფონდი უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე მნიშვნელოვნად გამდიდრდა ქუთაისის არქეოლოგიური ექსპედიციის 30-წლიანი მუშაობის შედეგად აღმოჩენილი არქეოლოგიური მასალებით (30 ათასი ერთეული), რომელიც მთლიანად გადაეცა მუზეუმს.

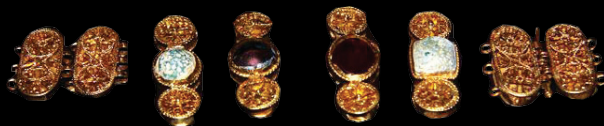
რის several artifacts are of great importance: glass made, silver rhyton, ceramic oil-lamps and Greek pottery types dated II c. BC, also a fragment of an amphora from Thasos, dated IV-III cc. BC. In museum also is an Iranian pestle from Bori and Sassanid bronze gryphon. We have to mention Colchis bronze buckles dated from II c. BC to III c. AD. These bronze materials are oldest and artifacts which were made by Colchis.

In archaeological fund there are lots of materials from middle centuries: pottery and iron materials. Especially impressive are glassed pottery dishes, tiles and antefixums with inscription.

Museum's archaeological department was enriched by new discovered artifacts several times during the last 30 years.

მინოტავრი. ძვ. წ. V ს.
Minotaurus. V c. BC

ბაგრატის ტაძრის სამარხის მასალები. VIII ს. აღმოჩენილია 2009 წელს
Materials from archaeological excavation of Bagrati Monastery (2009). VIII c.

ნუმიზმატიკის ფონდი. ნუმიზმატიკური კოლექციის (კოლხური, ბიზანტიური, თურქული, სპარსული, არაბული და სხვა მონეტები) უმეტესობა ძირითადად იმერეთის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი, რაც ნათლად მიგვანიშნებს დასავლეთ საქართველოს, კერძოდ ქუთაისის წამყვან როლზე საქართველოს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ კულტურულ ცხოვრებაში.

ფონდში დაცულია კოლხური დიდრაქმა - უძველესი მონეტა (ძვ. წ. VI ს.), კოლხური დრაქმა (ძვ. წ. V ს.) ლომის თავის გამოსახულებით, ქუთაისის, ზარათის, ხონის, ფერსა-

Numismatic Collection. Among the funds of Kutaisi Museum numismatic materials take one of important and particular places, which reflect the century-old history of our country with particular exactness. The oldest coins, which are kept in the fund of numismatics are Colchis drachms coined in VI-V centuries BC. Here are also kept unique Colchis drachms coined in V century BC.

In the fund there are protected collections of Colchis half-drachms coined in IV-III centuries B.C., which are represented as treasure of Kutaisi, Zarati, Khoni, Persati, Dgnorisa, Meskhети and others. In the fund of numismatics there are preserved

კოლხური დიდრაქმა (ავერსი და რევერსი). ძვ. წ. VI ს.
Colchian Didrahma (Averse and reverse). VI c. BC

თის, დღნორისას, მესხეთის და სხვა განძების სახელით ცნობილი კოლხური ნახევარდრაქმების კოლექციები, რომელთა განსაკუთრებული სიმრავლე მოწმობს ძველი კოლხეთის ეკონომიკურ სიძლიერეს; ხოლო აღექსანდრე მაკედონელის ოქროს სტატერი,

Alexander Macedonian's golden and silver coins, golden Colchis coins of II-I centuries B.C., Greek, Roman, the Bosphorus, Ptolemy's Egyptian's, Mithridates of Pontus also Byzantine and Sassanid coins. In the museum there are kept also Arabic coins of IX-X centuries, Byzantine golden and

კოლხური დრაქმა (ავერსი და რევერსი). ძვ. წ. V ს.
Colchian dragma (Averse and reverse). V c. BC

კოლხური ოქროს სტატერები (ძვ. წ. II-I სს.), ბერძნული, რომაული, პონტოს, ბოსფორის, მიდიის, პართიის, არაბული და ბიზანტიური, თურქული მონეტები ცხადყოფს მის სავაჭრო-ეკონომიკურ და კულტურულ ურთიერთობებს გარე სამყაროსთან.

ფონდში დიდი რაოდენობითაა დაცული დავით აღმაშენებლის, გიორგი III-ის, თამარ მეფის, რუსუდანის, დემეტრე I-ის, ლაშა გიორგის, დავით ნარინის და საქართველოს სხვა მეფეთა მიერ მოჭრილი მონეტები, აგრეთვე ქართული ფული, ე. წ. “ქართული თეთრი” და სხვა მონეტები.

electrum coins of XI century. In the fund there are preserved many coins of Giorgi III, Tamar Queen, Rusudani, Lasha Giorgi. Here is also the questionable coin of David Agmashenebeli (the Builder). There are also many Ottoman, Persian, Russian and Soviet coins and collections of paper-money, coins from different countries of the world. These numismatic materials are of a great importance for studying Georgian economical and political-cultural history.

კოლხური სტატერები. ძვ. წ. III-I სს.
Colchian staters. III-I cc. BC

ალექსანდრე მაკედონელის მონეტა. ძვ. წ. III ს.
Alexander the Great's coin. III c. BC

მითრიდატეს მონეტა ძვ. წ. I ს.
Mithridates coin. I c. BC

რომის იმპერიის მონეტები. ძვ. წ. I ს. - ახ. წ. I-II სს.
Roman Empire coins. I c. BC - I-II cc. AD

ბიზანტიური მონეტები. VI-VII სს.
Byzantine coins. VI-VII cc.

კირმანეული თეთრი. XIII-XV სს.
Cyrmaneuli Tetri. XII-XV cc.

ქართული თეთრი. 1821 წ.
Georgian tetri. 1821

ეთნოგრაფიის ფონდი

ფონდში დაცულია არამარტო იმერეთის მხარისა და საქართველოს ყოფისათვის დამახასიათებელი მასალები, არამედ იმ უცხო ქვეყნების ყოფა-კულტურის ამსახველი ნივთები, რომლებთანაც ინტენსიური ურთიერთობა ჰქონდა დასავლეთ საქართველოს, კერძოდ, ისტორიული იმერეთის რეგიონს. ეთნოგრაფიული მასალების რაოდენობა 8 000 ერთეულს აღწევს. ფონდში წარმოდგენილია ლითონის, ხის, ტყავის, კერამიკის, მინა-ფაიფურის კოლექციები.

ლითონების ნაკეთობების კოლექციის ფონდი აერთიანებს რკინის,

In ethnographical fund of Kutaisi State Museum there are represented about 8000 museum pieces. They contain period from XII to XX century. According to the materials it contains funds of metal, wooden, ceramic, glass, china, leather, stone and textile things, which represent valuable materials for studying history of the region. In the fund of metal there are kept rare models of folk gold-smithery works, such as numerous and various silver vessels for drinking: bowls, jugs, goblets and others; fretted and decorated belts, sabres, daggers.

ექსპოზიციის ფრაგმენტი
Exposition fragment

ETHNOGRAPHY FUND

სპილენძისა და თითბერისაგან დამზადებულ ნივთებს, რომელთა შორის მრავლადაა საოჯახო მოხმარების ჭურჭელი (თეფში, თასი, ქვაბი, თუნგი და სხვ.), სარიტუალო ნივთები, რომელთაგან ზოგიერთზე წარწერები მიგვანიშნებს ნივთის კუთვნილებაზე (მაგალითად, “ბატონიშვილი ვახუშტი”, “მეფე ერეკლე”, “ხუცისშვილი დათუნასია” და სხვ.), აგრეთვე რკინის სამეურნეო იარაღები (ნამგლები, თოხები, ცულები, ნაჯახები), ოსტატთა (ხელოსანთა) ხელსაწყო-იარაღების კომპლექტები.

მუზეუმის ფონდში დაცულია აგრეთვე ვერცხლის ჭურჭელი, რომელთა უმეტესობა წარმოადგენდა სამეგრელოს მთავრების - დადიანების საგვარეულოს საკუთრებას: თასე-

ვერცხლის ქამრები. XVIII-XIX სს.

Belts. Silver. XVIII-XIX cc.

ლანგარი. ვერცხლი. XVII ს.
მიძღვნილი წარწერით (გორდის ეკლესიიდან)

Tray. Silver. XVII c.
With inscription (from Gordi church)

Here are kept different types of economic smithy products, things and dishes connected with housekeeping: rake, kettles, pots, boilers, copper jugs and etc. Folk

ბი, სურები, აზარფეშები, ფიალები, სირჩები და სხვ.

ტყავის ნაკეთობებიდან აღსანიშნავია ცხენის აღკაზმულობის ნიმუშები - იმერული და მეგრული უნაგირების კომპლექტები, ღვინის გადასაზიდი ჭურჭელი (ტიკი და რუმბი), იმერულ ყოფაში გავრცელებული ადგილობრივი და ევროპული წარმომავლობის ფეხსაცმელი (ქალამანი, წულა და სხვ.).

ხის ნაკეთობებიდან განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ეკლესია-მონასტრების ნაგებობათა დეტალები, ხის სარიტუალო ჭურჭელი, ხეზე კვეთილობის იშვიათი ნიმუშები, მუსიკალური ინსტრუმენტები (ორძალი, ლარჭემი, ჩანგი, ჭუნირი, გუდასტვირი და სხვ.), მევენახეობა-მეღვინეობასთან, შინამრეწველობასთან (კერძოდ, საფეიქრო და საქსოვ საქმიანობასთან) დაკავშირებული ნივთები, დაზგები და იარაღები. მათ შორის ყველაზე ადრინდელია XI საუკუნით დათარიღებული ლაშეს (ხარაგაული) და ქორეთის (საჩხერე) ეკლესიათა

ქორეთის ეკლესიის კარი. XI ს.
The door of Koreti church. XI c.

ხის სკივრი. XIX ს.
Wooden trunk. XIX c.

ceramic dishes, collections of glass, china, crystal products are of a great importance. There are also silver materials which belonged to the Dadiani family, princes of Samegrelo. Among them are plates, dishes, jugs, cups, bowls etc. From wooden materials there are significant: furniture, ornamented details of administrative buildings, dishes for housekeeping purposes, tools and vessels connected with viticulture and gardening, musical instruments, or-

ვერცხლის ჭურჭელი. XIX ს. სამეგრელოს მთავრის - დავით დადიანის (1808-1853 წწ.) კოლექციიდან
Wessels. Silver. XIX c. From collection of David Dadiani (prince of Samegrelo, 1808-1853)

კარები, რომლებშიც ეროვნული ხალხური ხელოვნებისათვის დამახასიათებელი ორნამენტული დეკორია გამოყენებული. კომპოზიციური გადანწყვტის თავისთავადობითა და ქართული მთისა და ბარისთვის დამახასიათებელ ორნამენტთა სიუხვით გამოირჩევა საცხოვრებელი სახლის სვეტები, ჩუქურთმიანი სკამლოგინები, სავარძლები, სკივრები და ხალხური ყოფის სხვა ნივთები.

მინის, ფაიფურის და კერამიკის ფონდში დაცული მასალები ცხადყოფს ქართველ ხელოსანთა გამორჩეულ ოსტატობას და ფანტაზიას. ფონდში დაცული მრავალფეროვანი ჭურჭლის (ჭინჭილა, ჯამი, ფიალა, საღვინეები და სხვ.) და მოჭიქული კერამიკის ნიმუშები უმეტესწილად დაკავშირებულია საქართველოში ფართოდ განვითარებულ მეღვინეობის კულტურასთან და უძველეს ქართულ ფორმებს იმეორებს.

ქალის სამკაულები და ოქრომჭედლის დაზგა. XIX ს.

Jewellery exposition and goldsmith's machine. XIX c.

namented doors of churches. Here is kept collection of jewelry, where collections of folk products - agate things and others are very significant. Among leather things there are distinguished materials connected with everyday life and equipments for horse. Among stone materials there are significant hand-mills, hearth stone, water filter, mantel piece, "ketsi" (earthenware frying-pan to bake maize-flour) and etc.

ქამრის ბალთები. მოოქროვილი ვერცხლი. XIX ს.
Buckles of Belts. Gilded silver. XIX c.

გუდასტვირი. XIX ს.
Bagpipe. XIX c.

მეგრული სალამური. XIX ს.
Mengrelian flute. XIX c.

ჭედური ხელოვნების კოლექცია

ჭედური ხელოვნების შესანიშნავი ნიმუშები (ხატები, ჯვრები, სარიტუალო ჭურჭელი და სხვა ნაკეთობები), რომლებიც საუკუნეთა მანძილზე ქართულ ეკლესია-მონასტრებში იყო დაცული, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მუზეუმებს გადაეცა. ასე შეიქმნა ქუთაისის ისტორიული მუზეუმის ქართული ოქრომჭედლობის ნიმუშების ფონდი (ქრონოლოგიური ჩარჩო - X-

Kutaisi Museum is rich with exhibits of metalwork. Among them have to be mentioned the patterns of gold-smithery art - icons, crosses and ritual things. They came to the museum from Imereti, Racha and Lechkhumi churches after Georgia had joined the Soviet Union. Nowadays in the museum there are preserved excellent patterns of Georgian medieval gold-smithery works chronologically concerned to X-XVIII centuries.

სტავროთეკა. ვერცხლი, 19X9.8 სმ. X ს. ამბროლაური, სოფ. ჯვარისა
Reliquary. Silver, 19X9.8 cm. X c. Ambrolauri, village Jvarisa

THE COLLECTION OF METALWORK

XVIII სს.), რომელიც მოიცავს ქუთაისის, შორაპნის, რაჭისა და ლეჩხუმის ეკლესია-მონასტრების საგანძურის ძირითად ნაწილს. რელიგიურ დატვირთვასთან ერთად, დღეს ისინი მოიაზრებიან ქართული ხელოვნების უმნიშვნელოვანეს ძეგლებად და ტექნიკური შესრულების თვალსაზრისით და სიუჟეტურ-მხატვრული გადაწყვეტით მნიშვნელოვან ადგილს იკავებენ ოქრომჭედლობის საუკეთესო ნიმუშთა გვერდით.

სახარების ყდა. ოქრო, 13.5X8.8 სმ. XVI ს. ტყაჩირი
Cover of Gospel. Gold, 13.5X8.8 cm. XVI c. Tkachiri

ღმრთისმშობელი (გულსაკიდი)
ვერცხლი, 5.5X5.3 სმ. XIV-XV სს.

The Virgin (pendant)
Silver, 5.5X5.3 cm. XIV-XV cc.

მათ შორის განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს სტავროთეკა - ჯვრის მოსათავსებელი ვერცხლის ზარდახმა (X ს., ამბროლაური, სოფ. ჯვარისა), სამწერობელი (ქუთაისი) და მთავარანგელოზთა ხატი (ხარაგაული), XI საუკუნის ოქრომჭედლობის შესანიშნავი ნიმუშები — ამალღებისა და შობის ლორფინები (ფიქალღებისგან შექმნილი კრამიტი, შორაპანი და მონამეთა); წმ. გიორგის ხატი (ხონი), მკაფიოდ გამოკვეთილი კომპოზიციებით ხასიათდება სხვაგვარ ჯვრის ფრაგმენტები, მთავარანგელოზის ხატი (სოფ. ჩუკული, სვანეთი), მაღალმხატვრული ტიხრული მინაქრით შემკობილი ჯვარცმის ხატი (ამბროლაური, სოფ. ხონჭიორი), წმ. გიორგის XI-XII სს.-ის ხატი, თამარის მეფობის პერიოდში შექმნილი მაცხოვრის ოქროს ხატი (მონამეთა) და გულსაკიდი ჯვრის სანაწილე (სოფ. ზედა ვანი)

მუზეუმში დიდი რაოდენობითაა დაცული XIII-XVI საუკუნეების ჭედური ხელოვნების ძეგლები (მთავარანგელოზთა ხატი გუმათიდან, რაჭა - ლეჩხუმის ოსტატთა, მათ შორის, მამნე ოქრომჭედლის XVI ს.-ის ნამუშევრები და სხვ.), მნახველთა და სპეციალისტთა განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს პალიასტომის ღვთისმშობლის XII საუკუნის სასწაულმოქმედი ხატი (XVI საუკუნის მოჭედილობით), აგრეთვე მუზეუმში

Among them are: reliquary - silver box for keeping crosses (from village Jvarisa, dating V-X cc.), St. George icon from Khoni, the fragments of archangels icon of XI c. (village Chukuli, Svaneti), icon, crucifixion cross with enamel from village Khonchiori, icons of St. George from Shoda (XI-XII cc.) and Christ icon from Motsameta, cross from Zeda Vani dated with the epoch of Queen Tamar, etc.

They are distinguished with their technical mastery and artistic subject-matter among the monuments of world importance. Gold-smithery monuments kept in

გულსაკიდი ჯვარი. XVI ს.
Pectoral cross. XVI c.

ღმრთისმშობლის ხატი (პალიასტომის ხატი)
ოქრო, ვერცხლი, მინაქარი, 135X92.5 სმ. XII ს.
Icon of Virgin (Paliastomi icon)
Gold, silver, enamel, 135X92.5 cm. XII c.

დიდი რაოდენობით არის დაცული თეგური ხელოვნების გელათური ხატები (XVI ს.) და სხვ.

ქუთაისის მუზეუმის ფონდში დაცული ოქრომჭედლობის ნიმუშები საინტერესოა არა მხოლოდ მაღალმხატვრულობის თვალსაზრისით, არამედ უაღრესად საყურადღებო წარწერებით, რომლებიც მნიშვნელოვან ცნობებს შეიცავენ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ცხოვრების შესახებ.

the museum's collections are interesting not only with aspect of art, but they are also important with their valuable inscriptions, which contain significant notes about social-economical and political history of Georgia. The unique models of metalwork art housed in the museum are collected in catalogues and the researches have made by Georgian or foreign scientists.

სამწერობელი
ვერცხლი, 87.5X87.5 სმ. X ს. ქუთაისი

Ripidia
Silver, 87.5X87.5 cm. X c. Kutaisi

მიქაელ მთავარანგელოზი. მოლოქროვილი ვერცხლი, 25X12 სმ. X ს. ჩუკული
Mikhael Archangel. Gilded silver, 25X12 cm. X c. Chukuli

ჯვარცმა. ოქრო, ვერცხლი, ტიხრული მინანქარი, 28.5X23.7 სმ. XI ს. ხონჭიორი
Crucifixion. Gold, silver, cloisonne enamel, 28.5X23.7 cm. XI c. Khonchiori

წმ. გიორგის ხატი. მოოქროვილი ვერცხლი, 39.7X20.7 სმ. XI ს. ლაილაში
St. George Icon. Gilded silver, 39.7X20.7 cm. XI c. Lailashi

სანაწილე. ოქრო, ვერცხლი, 5.6X7.2 სმ. XI ს. ზედა ვანი
Encorpion. Gold, silver, 5.6X7.2 cm. XI c. Zeda Vani

ტისრული მინანქარი (ოთხთავის შემკულობა). ვერცხლი, 33X25.5 სმ. XI ს. ხონჭიორი
Cloisonne enamel (Gospel's decor). Gilded silver, 33X25.5 cm. XI c. Khonchiori

შობა უფლისა. მოკეროვილი ვერცხლი, 32.8X34 სმ. XI ს. მონამეთა
Christmas. Gilded silver, 32.8X34 cm. XI c. Motsameta

ჯვარცმისა და ამაღლების ხატი. მოოქროვილი ვერცხლი, 39.5X30 სმ. XII ს.
Crucifixion and Ascension Icon. Gilded silver. 39.5X30 cm. XII c.

მიქაელ და გაბრიელ მთავარანგელოზები. მოოქროვილი ვერცხლი, 66X33 სმ. XIII ს.

Archangels Mikhael and Gabriel. Gilded silver, 66X33 cm. XIII c.

მაცხოვრის ხატი. მოთქროვილი ვერცხლი, 9X7 სმ. XII-XIII სს. მონამეთა
Icon of Savior (from Motsameta monastery.) Gilded silver, 9X7 cm. XII-XIII cc.

წმ. გიორგის ხატი. მოოქროვილი ვერცხლი, 33.4X30.5 სმ. XII-XIII სს.

St. George Icon. Gilded silver, 33.4X30.5 cm. XII-XIII cc.

მაცხოვარი. მოოქროვილი ვერცხლი, 50X70 სმ. XVI ს. გელათის მონასტერი
Savior. Gilded silver, 50X70 cm. XVI c. Gelati monastery

ღმრთისმშობლის ხატი (ტრიპტიქის ცენტრალური ხატი). ოქრო. XVI ს. გელათი
Icon of the Virgin (Triptych's central icon). Gold. XVI c. Gelati

გულსაკიდი ჯვარი

მოოქროვილი ვერცხლი, 6X3.8 სმ. XIV-XV სს.

The breast Cross

Gilded silver, 6X3.8 cm. XIV-XV cc.

გულსაკიდი ჯვარი

მოოქროვილი ვერცხლი, 7.5X5.5 სმ. XVI ს.

The breast Cross

Gilded silver, 7.5X5.5 cm. XVI c.

ჯვრის დეტალი (მამნე ოქრომჭედლის ნამუშევარი). ვერცხლი, 157X105 სმ. XVI ს. ბარაკონი

Cross detail (Mamne Goldsmith). Silver, 157X105 cm. XVI c. Barakoni

ჯვარი (მამნე ოქრომჭედლის ნამუშევარი). ვერცხლი, 157X105 სმ. XVI ს. ბარაკონი
Cross (Mamne Goldsmith). Silver, 157X105 cm. XVI c. Barakoni

წმინდა ნიკოლოზი. ვერცხლი, 34.5X22.5 სმ. XVI ს. ქვემო ბარი
St. Nicholas. Silver, 34.5X22.5 cm. XVI c. Kvemo Bari

გაბრიელ მთავარანგელოზი. მოოქროვილი ვერცხლი, 23.3X31.5 სმ. XVI ს. სორი
Archangel Gabriel. Gilded silver, 23.3X31.5 cm. XVI c. Sori

დროშის ჯვარი. მოოქროვილი ვერცხლი, 44.4X23.4 სმ. XVI ს. ქელიში
Cross of the Flag. Gilded silver, 44.4X23.4 cm. XVI c. Chelishi

კიოტი. მოოქროვილი ვერცხლი, 17.5X22 სმ. XVI ს. კულაში
Kioti (Icon's Case). Gilded silver, 17.5X22 cm. XVI c. Kulashi

ვედრება. მოოქროვილი ვერცხლი, 20X13.3 სმ. XVI-XVII სს.

Deesis. Gilded silver, 20X13.3 cm. XVI-XVII cc.

ღმრთისმშობლის ხატი. მოოქროვილი ვერცხლი, 29.4X14.5 სმ. XVII ს. ბიჭვინთა
The Virgin Icon. Gilded silver, 29.4X14.5 cm. XVII c. Bichvinta

ღმრთისმშობელი. მოოქროვილი ვერცხლი, 11.7X9 სმ. XVII-XVIII სს. ხარაგაული
Virgin with child. Gilded silver, 11.7X9 cm. XVII-XVIII cc. Kharagauli

ღმრთისმშობელი. ვერცხლი, 43X46 სმ. XVIII ს. ზნაკვა
Virgin with child. Silver, 43X46 cm. XVIII c. Znakva

ღმრთისმშობელი. მოოქროვილი ვერცხლი, 57X40 სმ. 1775 წ. ჯრუჭის მონასტერი
Virgin with child. Gilded silver, 57X40 cm. 1775. Jruchi monastery

წმ. გიორგი. მოოქროვილი ვერცხლი, 19.5X14 სმ. XVIII ს. თაბორი
St. George. Gilded silver, 19.5X14 cm. XVIII c. Tabori

ჯვარცმა. ვერცხლი, 40X29 სმ. XVIII ს. ლეზი

Crucifixion. Silver, 40X29 cm. XVIII c. Gebi

მიქაელ და გაბრიელ მთავარანგელოზები. ვერცხლი, 33.5X26.5 სმ. XVIII-XIX სს. ოფეთი
Archangels Mikhael and Gabriel. Silver, 33.5X26.5 cm. XVIII-XIX cc. Opheti

საწინამძღვრო ჯვარი. მოოქროვილი ვერცხლი. 40X28.5 სმ. 1792 წ. ქუთაისი
Processional Cross. Gilded silver. 40X28.5 cm. 1792

წმ. გიორგის ხატი. ვერცხლი. XVIII-XIX სს. ორხვი
St. George Icon. Silver. XVIII-XIX cc. Orkhvi

ფერწერული ხატების კოლექცია

მუზეუმის ფერწერული ხატების კოლექციას ძირითადად შეადგენს XVIII-XIX და XX საუკუნეთა დასაწყისის ქართული და რუსული ხატწერის ნიმუშები. ფონდში დაცული რამდენიმე ქართული ხატი განვითარებული შუასაუკუნეების პერიოდს განეკუთვნება და ძალზე მნიშვნელოვანია როგორც შინაარსობრივი, ასევე მხატვრულ-სტილისტური დამუშავების თვალსაზრისით.

კოლექციაში წარმოდგენილი სანაწილე ხატები, ტრიპტიქები, კომ-

The museum's painted icon collection mainly covers Georgian and Russian icons of XVIII XIX and early XX centuries (about 240 exhibits). Several Georgian icons kept in the fund concern to the medieval period and are very important with their concept and with artistic and stylistic point of view as well.

Relics, icons, triptychs, combined (painting with chased back) icons and icons decorating iconostasis in the collection thematically varies. Among them are different iconographic images of Christ and Virgin, as

ტრიპტიქი “წმ. კვირიკე და ივლიტა”. ხარების კომპოზიცია. ხე, ტემპერა, ოქროს ფხვნილი. XVII ს. Triptych “St. Quiricus and Jullita”. Annunciation. Wood, tempera, gold powder. XVII c.

PAINTED ICONS COLLECTION

ბინირებული (ფერწერა ჭედური პერანგით) და იკონოსტასის შემამკობელი ხატები თემატურად მრავალფეროვანია. მათ შორის დიდი რაოდენობითაა მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის სხვადასხვა იკონოგრაფიული ტიპის გამოსახულებები, ასევე ცალკეული წმინდანების, მთავარანგელოზების, მახარებლების, ეკლესიის მამების, ათორმეტ საუფლო დღესასწაულთა, ქრისტეს სასწაულთა და ღვთისმშობლის დაუჯდომელის ამსახველი სიუჟეტური კომპოზიციები.

ფონდში დაცული ხატების მხატვრულ – ტექნიკური შესრულება არაერთგვაროვან სურათს წარმოგვიდგენს და აშკარად ავლენს სხვადასხვა მხატვრული სკოლების გავლენების კვალს ქართული ხატწერის ნიმუშებზე, რასაც აღნიშნულ პერიოდში განაპირობებდა რუსული და ევროპული მხატვრული ტენდენციების (გამოსახულების მოცულობითი გაგება, პერსპექტივის ძირითადი კანონების გამოყენება, კომპოზიციის

well as festivals and compositions of saints, twelve archangels, evangelists, acolytes etc.

The artistic and technical mastership of icons of the collection faces heteroge-

ღმრთისმშობლის დაუჯდომელი
ხე, ტემპერა, ოქროს ფხვნილი. XVIII ს.

Virgin Akathist

Wood, tempera, gold powder. XVIII c.

მეუფე მეუფეთა. ხე, ტემპერა. XVIII ს.
Sovereign. Wood, tempera, XVIII c.

რეალისტური ინტერპრეტაცია) შემოდინება საქართველოში. თუმცა თემატიკა კვლავ ქართული საეკლესიო, ეროვნული ტრადიციის მატარებელია (მაგალითად, ქართველ წმინდანთა გამოსახვა). კოლექციაში არსებული ყველა ხატი შესრულებულია ხის დაფაზე, ტემპერით ან ზეთის საღებავებით, რიგ შემთხვევაში გამოყენებულია ოქროს ფხვნილი ან ფირფიტა.

neous picture and clearly reveals different influences for Georgian icon works, what is caused by Russian and European art tendencies in Georgia (basic principles of outlooks, realistic interpretation of composition etc.). But the topic still is Georgian ecclesiastic and national tradition (e.g. images of Georgian saints). All icons in the collection are made on the wooden board with tempera and oil, sometimes gold powder or plate are used.

ღმრთისმშობელი (ტრიპტიქი). ფერწერა, ჭედურობა. 19.5X15 სმ. XVI-XVII სს. სვირი
Virgin (Triptych). Painting, metalwork. 19.5X15 cm. XVI-XVII cc. Sviri

ღმრთისმშობელი. ფერწერა, ჭედურობა. 31.5X27 სმ. XVIII ს. ქუთაისი
Virgin. Painting, metalwork. 31.5X27 cm. XVIII c. Kutaisi

წმ. იოანე მახარებელი. ფერწერა, ჭედურობა. 27.8X32 სმ. XVII ს. ნაკურალეში
St. John Evangelist. Painting, metalwork. 27.8X32 cm. XVII c. Nakuraleshi

წმ. ესტატე. ხე, ფერწერა, ჭედურობა. 30.5X24.5 სმ. XVII ს.
St. Eustace. Wood, painting, metalwork. 30.5X24.5 cm. XVII c.

მაცხოვარი. ხე, ფერწერა, ქედურობა. 50.5X37 სმ. XVIII ს. ქვიშარი
Savior. Wood, painting, metalwork. 50.5X37 cm. XVIII c. Kvishari

ანდრია პირველწოდებული (კანკელის ხატის ფრაგმენტი). ხე, ფერწერა. XIX ს.
St. Andrew (An icon's fragment). Wood, painting. XIX c.

ტექსტილის ნიშუზების კოლექცია

ტექსტილის ფონდში დაცულია საეკლესიო და საერო დანიშნულების 900-მდე ნივთი, რომელთა უმრავლესობა XVII-XVIII საუკუნეებს განეკუთვნება. მათ შორის განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს საეკლესიო-რიტ-

Fund of textile materials counts more than 900 units of clothes. The fund is divided into two main groups: civil and church materials. In church clothes there are - carpets, amices, alter-clothes, armlets, girdles and etc. In secular clothes there are - wom-

დაფარნა. ატლასი, ოქროშკედი. 1763 წ.
Chalice cover. Satin, golden wire. 1763

TEXTILE COLLECTION

გარდამოხსნა. ხავერდი, აბრეშუმის ფერადი ძაფი. 165X109 სმ. 1657-1660 წწ. გელათი
Epitaphion. Velvet, coloured silk thread. 165X109 cm. 1657-1660. Gelati

უალური ქსოვილის ნიმუშები (გარდამოხსნები, საბუხრეები, სარტყელეები, ოლარები, ოდიკები, დაფარნები). მათ შესამკობად ძირითადად მცენარეული ორნამენტები და ახალი აღქმის სიუჟეტებია გამოყენებული და ქართული ქარგულობის მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებს წარმოადგენს.

საეკლესიო ნივთების გარკვეული ნაწილი სპეციალურად ეკლესიისათვის მზადდებოდა, ნაწილი კი ტაძ-

ენის and men's garments, head-clothes; coverlets, pillow-cases, models of clothes of Ajarian and Khevsurian women and men, collections of carpets and rugs.

In the fund of textile materials there are protected clothes outspread in city life in XIX century. The considerable part of clothes belongs to XVIII-XIX centuries. Most of them are distinguished for their old and wonderful embroidery. In funds there is also preserved a distinct amount of clothes

გარდამოხსნა. აბრეშუმი. 173X131 სმ. 1664 წ. გელათი
Epitaphion. Silk. 173X131 cm. 1664. Gelati

რისთვის შემონირულ ნიმუშებს წარმოადგენს, რასაც ცხადყოფს მათზე შემონახული წარწერები (მაგალითად, კათალიკოს ზაქარია ქვარიანისა და თინათინ ქაიხოსროს ასულის გარდამოხსნათა სხვადასხვა პერიოდის წარწერები).

ფონდში მრავლადაა წარმოდგენილი საერო დანიშნულების ქსოვილები - ეროვნული ჩაცმულობისა და ევროპული ტანსაცმლის კოლექციები, აგრეთვე ხელით ნაქსოვი ფარდაგები, რომლებიც ქართული ორნამენტების გემოვნებით გამოყენებით და ფერთა ფაქიზი შეხამებით ხასიათდება.

with inscriptions, where we can read names of historically well-known persons. In funds of the museum there are protected head-clothes decorated with golden and silk threads, beads, pearls, belts, chemisettes and head-clothes of different types: women's hats ("chikhti-kopi", "lechaki"), pins for hats, which had been in use until 80s of XIX century. Georgian clothes, with their complication, originality and refinement, raise interests of researchers. Clothes are the most movable and changeable element of life.

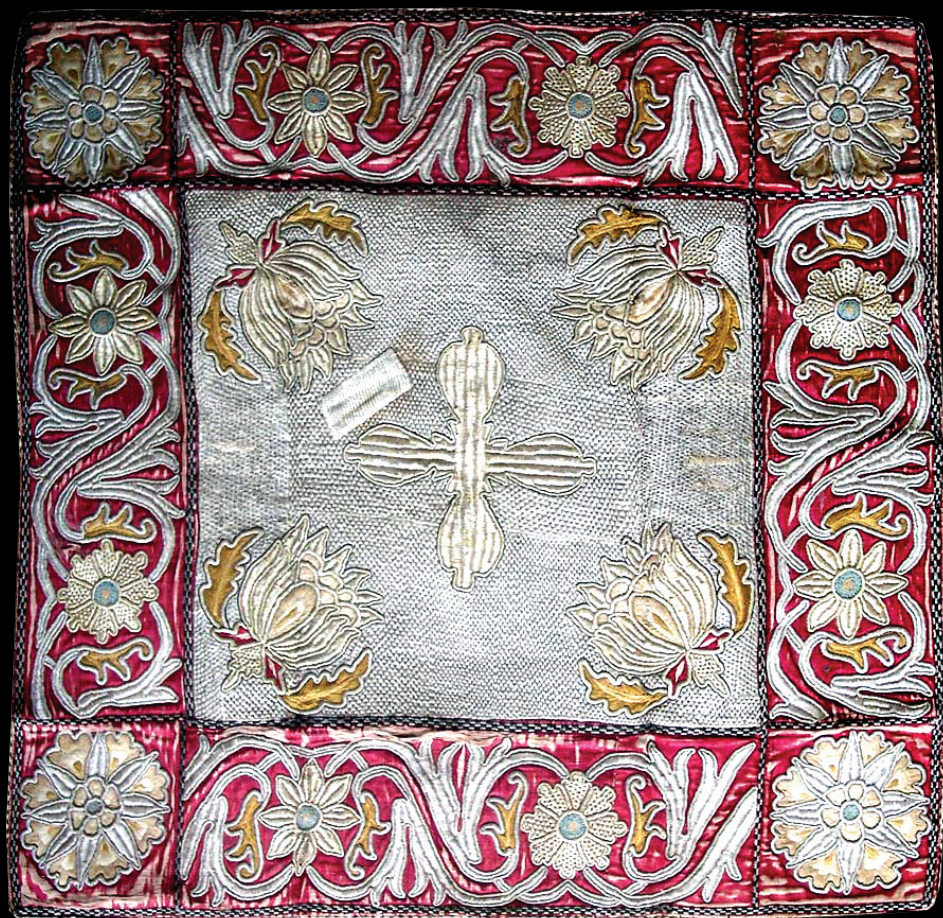
ნაქარგობის ნიმუში. ხავერდი, ოქრომკედი. XIX ს. ქუთაისი
Emroidery. Velvet, golden wire. XIX c. Kutaisi

გარდამოსსნა. აბრეშუმი. 173X131 სმ. 1664 წ. გელათი
Epitaphion. Silk. 173X131 cm. 1664. Gelati

დაფარნა. აბრეშუმი, ოქრომკედი. XVIII ს. გელათის მონასტერი
Chalice cover. Silk, golden wire. XVIII c. Gelati Monastery

დაღარნა. აბრეშუმის, ოქრომკვდი. XVIII ს. ქუთაისი
Chalice cover. Silk, golden wire. XVIII c. Kutaisi

დაფარნა. აბრეშუმი, ოქრომკედი, მარგალიტი. XIX ს. კვერეთის ეკლესია
Chalice cover. Silk, golden wire, pearls. XIX c. Kvereti church

საბუხარი. ატლასი, ოქრომკედი. 24X14 სმ. XVIII ს. ნიკორწმინდის ეკლესია
Maniple. Satin, golden wire, 24X14 cm. XVIII c. Nikortsinda church

საბუხარი. ხავერდი, ოქრომკედი. 24X14 სმ. XIX ს. ქუთაისის საკათედრო ტაძარი
Maniple. Velvet, golden wire, 24X14 cm. XIX c. Kutaisi Cathedral Temple

ოლარი. აბრეშუმი, ოქრომკედი. XIX ს.

Orarion (Ecclesiastic garment). Silk, golden wire, XIX c.

ფარდაგი. ბანარი. XIX ს.

Rug. Hemp fiber. XIX c.

დაფარნა. ხავერდი, ოქრომკედი, ვერცხლმკედი. XVIII ს.
Chalice cover. Velvet, golden and silver wire. XVIII c.

საბუხარი. ხავერდი, ოქრომკედი. 24X14 სმ. XIX ს.
Maniple. Velvet, golden wire, 24X14 cm. XIX c.

კაბის გულისპირი. აბრეშუმის, ოქრომკედი. XIX ს.
Dress bib. Silk, golden wire. XIX c.

კაბის გულისპირი
ხავერდი, ოქრომკედი. XIX ს.

Dress bib
Velvet, golden wire. XIX c.

ჩიხტიკოპი. ხავერდი, ოქრომკედი. XIX ს.

Chikhti kopi (woman's hat)
Velvet, golden wire. XIX c.

იმერული ფაფანაკი. ხავერდი, ვერცხლმკედი. XIX ს.
Imeretian Phaphanaki (hat). Velvet, silver wire. XIX c.

ქალის სამოსელი. ხავერდი, XIX ს.
Woman's clothe. Velvet. XIX c.

ქისა. ხავერდი, ოქრომკედი. XIX ს.
Purse. Velvet, goldesn wire. XIX c.

ხელნაწერ და ძველნაბეჭდ წიგნთა კოლექცია

ფონდში დაცული მასალების ქრონოლოგიური ჩარჩო X-XX საუკუნეებს მოიცავს და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია არა მარტო მუზეუმში დაცული მასალების სიმრავლით (728 ხელნაწერი წიგნი, 65 000-მდე ისტორიული დოკუმენტი, 3000-მდე სიგელ-გუჯარი), არამედ მათი მეცნიერულ-კულტურული ღირებულებითაც

ხელნაწერთა ფონდში ინახება ხელნაწერი წიგნები, ისტორიული დოკუმენტები, გრაგნილები, ეკლესია-მონასტრებისა და საზოგადო მოღვაწეთა არქივები. მათ შორის განსაკუთრებით საყურადღებოა ძველი ქართული ხელნაწერი წიგნები, რომლებიც მოიცავს ქართული ანბანის (დამწერლობის)

There are housed 728 manuscript books and about 65000 historical documents, from where 3000 are deeds. The date of those materials is from X to XX centuries.

In this fund are manuscripts, historical documents, scrolls and archives of church-monasteries and private persons. Among them are manuscripts which represent three level of development of Georgian alphabet: capital letters, so called - "Asomtavruli", "Nuskhuri" and "Nkhedruli". We have manuscripts written with these alphabets, they are as translated, so origins and contain temporal and ecclesiastic means. With Georgian books, there are Arabian, Greek, Sparsian, and Armenian manuscripts.

MANUSCRIPTS AND OLD PRINTED BOOK COLLECTION

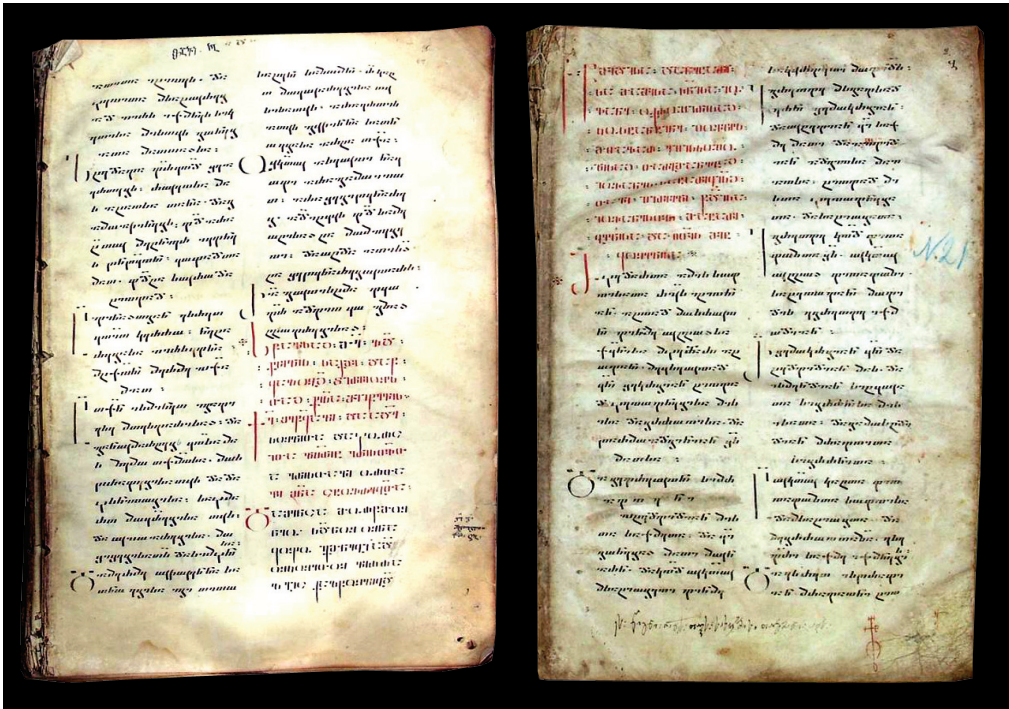

სახარების - სამოციქულო. ეტრატი, ასომთავრული. 173 ფ., 39X25 სმ. X ს. სოფ. სევა
Gospel - Apostolic. Parchment, Majuscule. 173 p., 39X25 cm. X c. Village Seva

განვითარების სამივე საფეხურის ამ-სახველ მასალას: შუა საუკუნეების ქართულ თუ უცხოურ საგანმანათლებლო კერებში ასომთავრულით, ნუსხურიით და მხედრულით გადანერილი სასულიერო თუ საერო დანიშნულების ნიგნები (ნათარგმნი და ორიგინალური თხზულებები) არა მხოლოდ ქართულ, არამედ არაბულ, ბერძნულ, სპარსულ, სომხურ ენებზე.

მუზეუმში დაცული ქართული ხელნაწერების გეოგრაფიული არეალი მე-

Some of them came from different regions of Imereti (Gelati, Motsameta, Bagrati, Katskhi, Jruchi, Tabori, Seva, Chalatkhi, Chelishi, Khonchiori, Vani etc.) and from neighbouring countries. For example “Translation of the Gospel of Matthew” (1047-1048) and “Translation of the Gospel of John” (1053) are so called Gelatian manuscripts. The oldest manuscript is dating X c. AD. It is an apostolic Gospel, written in capitol letter alphabet in parchment (village Seva). One of special note is a five-volume

იოანე ოქროპირი. თარგმანებზე მათეს სახარებისა. ეტრატი, ნუსხური. 524 ფ. 45X30 სმ. 1048 წ. გელათის მონასტრიდან
John Chrysostom. *Translation of the Gospel of Matthew.* Parchment, Miniscule. 524 p. 45X30 cm. 1048. Gelati monastery

იოანე ოქროპირი. თარგმანებზე იოანეს სახარებისა. ეტრატი, ნუსხური. 484 ფ. 45X30 სმ. 1053 წ. გელათის მონასტრიდან
John Chrysostom. *Translation of the Gospel of John.* Parchment, Miniscule. 484 p. 45X30 cm. 1053. Gelati monastery

ტად მრავალფეროვანია. იგი მოიცავს არა მარტო იმერეთის რეგიონისა და რაჭა-ლეჩხუმის ეკლესია-მონასტრების (გელათი, მონამეთა, ბაგრატი, კაცხი, ჯრუჭი, თაბორი, სევა, ჭალატყი, ჭელიში, ხონჭიორი, ვანი და სხვ.), არამედ შავი მთის ქართულ სავანეს - კალიპოსა და პალესტინის მონასტრების მასალებსაც. ბევრი მათგანი ლიტერატურულ-მეცნიერული თვალსაზრისით მსოფლიო მნიშვნელობისაა (მაგალითად, XI ს-ის ბიზანტიელი მწერლის იოანე ქსიფილინოსის ხუთტომიანი აგიოგრაფიული მეტაფრაზული კრებული, რომლის ბერძნული

collection of hagiographic works by Byzantine scholar John Chrysostom what was lost, because the original Greek manuscript had been lost and only Georgians had its translation. Here are kept three manuscripts by John Chrysostom (1047, 1048, 053) translated by Eqvtime Atoneli.

All these manuscripts are made in parchment. Here is also four-volume unique manuscript (from Tabori church, rewritten in 1060 by Basil Torelkhopili), which was written in Antiochia and is decorated with different scale of paint. Here is a tails by Maximus the Confessor dated VI-VII cc. (It has a postscript dated XII c. and it is one

ორიგინალი დაკარგულია. ამდენად, ბიზანტიური კულტურის მკვლევარებისთვისაც უცნობი იყო ის ინფორმაცია, რაც გელათის მონასტრის XII-XVI სს.-ს ხელნაწერებმა შემოინახა და დიდი სენსაცია გამოიწვია უცხოეთის სამეცნიერო წრეებში).

ფონდში დაცული მასალებიდან ყველაზე ადრინდელია ასომთავრულით გადაწერილი სახარება - სამოციქულო (X ს., ეტრატი, სოფ. სევა). აგრეთვე ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი იოანე ოქროპირის კალიგრაფიული ნუსხურით გადაწერილი ეგზეგეტიკური ნაშრომი “თარგმანებაჲ მათეს სახარებისაჲ” (1047-1048 წწ.), “თარგმანებაჲ იოანეს სახარებისაჲ” (1053 წ.), ანტიოქიაში, კალიპოს

of the earliest manuscript in paper).

Gelatian scroll manuscript contains 12 chapters and is written with golden ink on the thin parchment. An illustrated chapter of manuscript contains images of Christ and Apostles (by opinion of some scientists, manuscript's dates is XI c., the second XII-XIII and the third XVI c.). There are a lot of tiny manuscripts kept in the fund (XI-XII cc.). They are decorated with different coloured ornaments and images with evangelises scenes (one of them – manuscript of the XVII c. contains 72 miniature scenes). Some of manuscript has silver-setting which is made from golden plated silver and decorated with plants ornaments.

Except the ecclesiastic books in the fund there are kept secular writing models of

მოხთავი. ეტრატი, ნუსხური. 353 ფ., 21X16 სმ. 1060 წ. თაბორი
Gospel. Parchment, Miniscule. 353 p., 21X16 cm. 1060. Tabori

მონასტერში ბასილ თორელყოფილის მიერ ნუსხურით გადანერილი ოთხთავი (1060 წ.) თაბორის ეკლესიიდან (ლეჩხუმი), რომელიც ყურადღებას იქცევს მხატვრული გაფორმების თვალსაზრისითაც; აგრეთვე ეფრემ მცირეს მიერ ბერძნულიდან ქართულად თარგმნილი საგალობლები - ჰიმნოგრაფიული ნაწარმოებები (ეტრატი, ნუსხური, XIII ს.) დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანის“ ერთ-ერთი ყველაზე ადრინდელი ტექსტით; XII საუკუნის ქართველ ფილოსოფოსთა - არსენ იყალთოელისა და იოანე პეტრიწის მიერ ბერ-

კონდაკი. გრაგნილი ეტრატი, ნუსხური. 12 კეფი. XI-XII სს. გელათი
Kondaki. Scroll. Miniscule. 12 p.
 XI-XII cc. Gelati

ძნულიდან ქართულად ნათარგმნი ხელნაწერები, VI-VII ს.-ის ბიზანტიელი მწერლის მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებებთან XII ს.-ის ხელნაწერი (ქალაღზე შესრულებული ყველაზე ადრინდელი ხელნაწერი მუზეუმში), ქართულ კონდაკებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნუსხა — 12 კეფისგან შემდგარი და ორ სვეტად გადწერილი გელათური გრაგნილი მაცხოვრისა და მოციქულთა გამოსახულებებით (კონდაკის დათარიღება დღემდე აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს — ნაწერისა და მინიატურების მიხედვით ზოგი მეცნიერი მას XII-XIII სს.-ით ათარიღებს, ხოლო ზოგი - XI ს.-ით ან სულაც XVI ს.-ით).

ფონდში დაცული ბევრი ხელნაწერი გამოირჩევა მაღალმხატვრული მინიატურული დეკორით. XI-XVII სს.-ის მინიატურული ხელნაწერები შეიცავენ მახარებელთა გამოსახულებებს, კამარებს, თავსამკაულებს, საზედაო ასოებსა და სიუჟეტური ქარგიდან გამომდინარე მინიატურებს, რომლებიც შესრულებულია მრავალმრიანი ფერწერული ტექნიკით - ემყარება ოქროსა და ფერადი საღებავების გამოყენებით შეხამებას. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა “ღვთისმშობლის დაუჯდომელი“ (XVII ს.), რომელიც შემკულია 72 მინიატურით — წმინდანთა გამოსახულებები და ახალი აღქმის სიუჟეტები შექმნილია ეროვნული ფრესკული ფერწერის მანერით და მხატვრული დონით მკვეთრად განსხვავდება ამავე პერიოდის სხვა მინიატურებისაგან. რამდენიმე ხელნაწერი და მცირე

8 manuscripts of “Vepkhistaosani”/“The Knight in the panther’s Skin” by Shota Rustaveli, manuscripts by Sul Khan-Saba Orbeliani, King Vakhtang VI, Anton Catholic etc.).

Old printed book Collections. In Museum is a unique fund of Georgian old typed books. It contains very rare typographical editions. The oldest is dated as 1705 and was typed by King Archil in Moscow.

ოთხთავი (ყდა). ეტრავტი, ნუსხური. 303 ფ. 19X15 სმ. XII ს. რიონი

Gospel's cover. Parchment. Miniscule. 303 p. 19X15 cm. XII c. Rioni

There also are kept editions typed by King Vakhtang's, Bakar's, Erekle's, Atanase Amilakhvaris's, King Solomon II's etc.). An interesting exemplar is Gospel - first typed book not only in Georgia, also in whole Caucasus too (typed in Tbilisi in 1709). The part of

ზომის მინიატურული ხელნაწერები ჩასმულია მოოქროვილი ვერცხლის ბუდეში და შემკულია მცენარეული ორნამენტებით ან ახალი აღქმის თემატიკის ამსახველი სიუჟეტების გამოსახულებებით.

სასულიერო მწერლობის გარდა, ფონდში ინახება საერო დამწერლობის ნიმუშებიც. მათ შორის, შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ 8 ხელნაწერი, რომელთაგან სამი გადანერილია XVII საუკუნეში; აგრეთვე სულხან-საბა ორბელიანის, ვახტანგ VI-ს, ანტონ კათალიკოსისა და სხვათა შრომები ლექსიკოლოგიის, სამართლისა და ენათმეცნიერების სფეროში, კარაბაღინები და სხვ.

ძველნაბეჭდ წიგნთა ფონდში ინახება უნიკალური ქართული სტამბური გამოცემები. მათ შორის უძველესია არჩილ მეფის მიერ დაბეჭდილი “დავითნი” (მოსკოვი, 1705 წ.), თბილისში გამოცემული სახარება — პირველი ბეჭდური წიგნი საქართველოსა და მთელ კავკასიაში (1709 წ.), აგრეთვე ვახტანგ VI-ის, ბაქარის, ერეკლეს, ათანასე ამილახვრის, სოლომონ II-ის და სხვათა სტამბებში დაბეჭდილი არაერთი წიგნი, რომლებიც უაღრესად საინტერესოა მხატვრულ-ტიქნიკური გაფორმებისა და მათზე მოგვიანებით შესრულებული მინაწერების თვალსაზრისითაც (გამოცემების ძირითადი ნაწილი მუზეუმში შემოსულია დასავლეთ საქართველოს ეკლესია-მონასტრებიდან, XX საუკუნის I მეოთხედში).

ოთხთავი (ყდა). ვერცხლი, 24X18 სმ
XII ს. მონამეტა
Gospel's cover. Silver, 24X18 cm
XII c. Motsameta

არქივები. ხელნაწერთა ფონდში გამორჩეული ადგილი უჭირავს დასავლეთ საქართველოს ეკლესიამონასტრების (გელათის, მონაშეთის, ჯრუჭის, კაცხის და სხვ.) არქივებს. ფონდში დაცულია აგრეთვე ქართულ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა (კ. ლორთქიფანიძე, გ. ზდანოვიჩი, დ. ნაზარიშვილი, ა. გარსევანიშვილი და სხვ.) პირადი არქივები, 1917 წლის რევოლუციამდელი პერიოდის კულტურულ-საგანმანათლებლო, საქველმოქმედო საზოგადოებათა და სხვა დაწესებულებათა საქმიანობის ამსახველი მასალები, ქართველ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პირადი წერილები და ავტოგრაფები.

those precious editions came in museum from churches and monasteries in XX c.

Archives. There are historical documents as well - old deeds which had a great meaning to study middle centuries of Georgia with its social-economical and political history. There is also kept private archive of famous Georgian writers and public peoples (Kiril Lortkipanidze, George Zdanovich, Dimitre Nazarishvili, Alexander Garsevanishvili and etc.).

ოთხთავი. ეტრატი, ნუსხური. 333 ფ. 11.5X8.5 სმ. XV ს.
Gospel. Parchment. Miniscule. 333 p. 11.5X8.5 cm. XV c.

Handwritten text in a stylized script, likely a title or a short prayer, located below the central decorative panel.

•••••
Interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia

•••••
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia
interrogabo te quia

Gospel. Parchment. Miniscule. 280 p. 24X18 cm. XII c. Motsameta

აწმწმ
 აწმწმ
 აწმწმ

 აწმწმ
 აწმწმ
 აწმწმ

 აწმწმ
 აწმწმ
 აწმწმ

აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	
აწმწმ	აწმწმ		აწმწმ	აწმწმ	

ოთხთავი. ეტრატი, ნუსხური. 185 ფ. 10X7.5 სმ. XV ს. სოფ. ქალატყე
 Gospel. Parchment. Miniscule. 185 p. 10X7.5 cm. XV c. Chalatké

Large decorative initial letters in gold, likely representing the beginning of a Gospel chapter or section.

... 3m yuugit iſle ſle:
... 3mle: ſemle: 3mle:
... 3mudm: 3mudm ym
... 3m: 3m: 3m: ym: 3m:
... 3m: ym: 3m: 3m: 3m:
... 3m 3mle: 3mudm: ym:
... 3mudm: 3m 3m: 3mudm:
... 3m: 3m: 3mudm ym:
... 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m:

... 3mudm: 3mudm ym
... 3m: 3mudm: 3m: 3m:
... 3mudm ym: 3m: 3m: 3m:
... 3mudm: 3mudm ym: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:
... 3m: 3m: 3m: 3m: 3m:

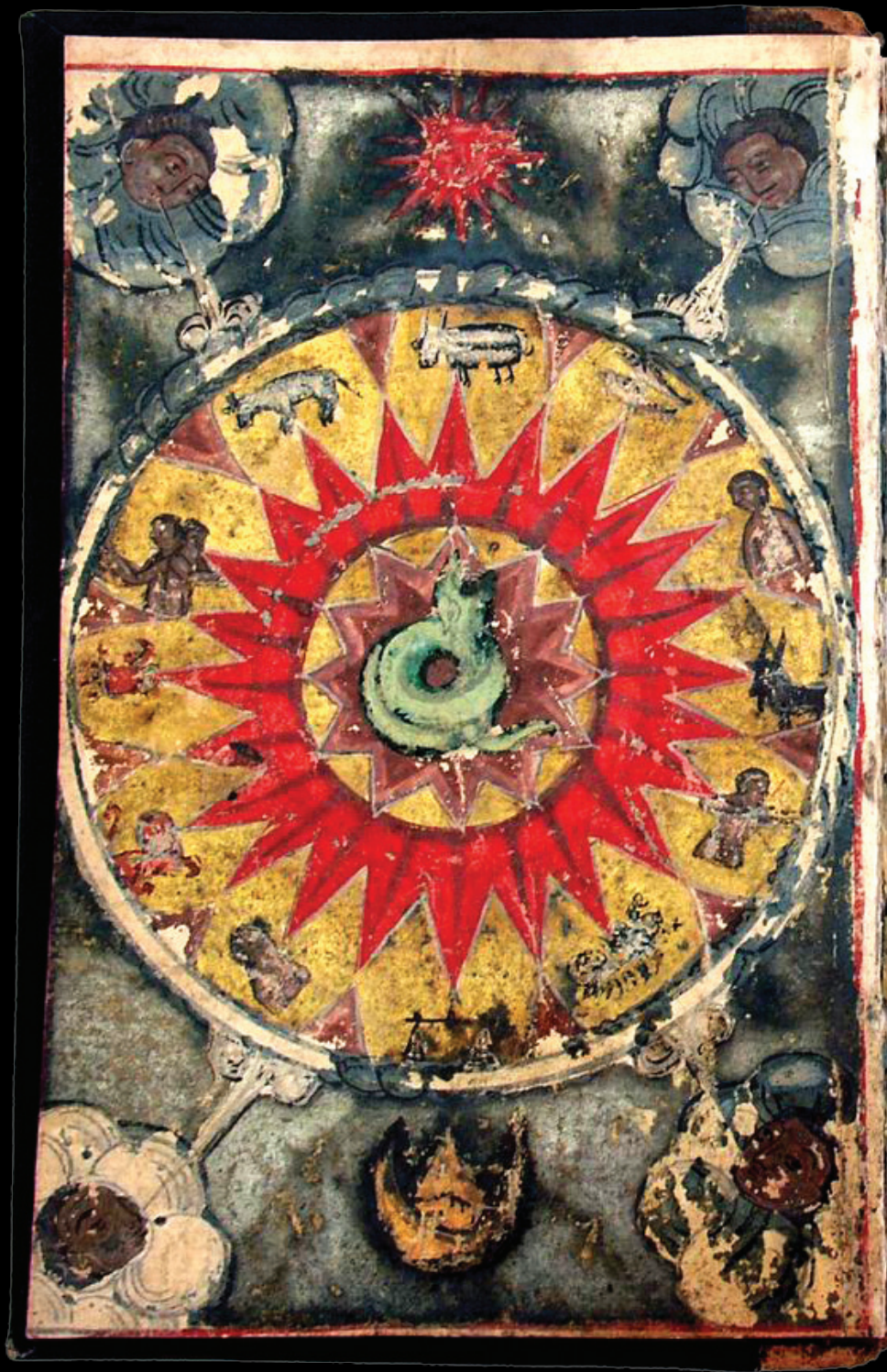
აქს შრახნი ითუთოთი აქს შაყრატის
თუთისხე შრატისხე ხუთუნი

ѿ ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши

ѿ ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши
 ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши ѡсѣаши

მინიატურა (ღმრთისმშობლის დაუჯდომელი). ქალაღი, ფერადი საღებავები. 17X10.5 სმ. XVII ს.

Miniature (Akathist). Paper, coloured paint. 17X10.5 cm. XVII c.

მმწედი: ჟუქუ ზელოდ: ხმვე
ვე: ჟიბვე: ექლიო: რამხივე
ქუქო: ვახ: დლო თ: ზმოთ თ: ზ
მხვევე: ზესულონი: ზმოთ-ნი
ქუქო: ჟუქუ: მედი: რამხივე
მედი: მხ: ყუქო: მამო: მხ: მხ
თ-ნი: ხიქლიო: რამხ: მხო
ქ. ზამხ: ვახ: მხ: მხ
ლე: ყუქო: მხ: მხ
ოვი: მლო: გლო: სევე: იქ: ხი
ღვე: რინი: მხ: მხ
იქო: მლო: ხე: მხ: მხ
ლო: მლო: მლო: მხ: მხ

Ecclesiastic book. Paper, Mkhedruli. 484 p., 17X11 cm. XVII c.

დავითნი (155 მინიატურით). ქალაღი, ნუსხური. 365 ფ., 13X9.5 სმ. XVIII ს.

*Incipit psalmus de regibus
307. 351. 391. 6*

Psalmus. **De regibus.** **De regibus.**

Aspice domine reges terrarum
et irasce in eos: quia
dominus irascitur in eis
et irascitur in eis: quia

dominus irascitur in eis
et irascitur in eis: quia
dominus irascitur in eis
et irascitur in eis: quia

Quia irascitur in eis
et irascitur in eis: quia
dominus irascitur in eis
et irascitur in eis: quia

ოთხთავის მინიატურა. ეტრატი, 24X18 სმ. XII ს. მონამეთა
Gospel's miniature. Parchment. 24X18 cm. XII c. Motsameta

ოთხთავის მინიატურა. ეტრატი, 12X9.5 სმ. 1502 წ.
Gospel's miniature. Parchment. 12X9.5 cm. 1502

ჯრუჭის ბიბლიის ყდა. მოოქროვილი ვერცხლი, ხე. 1743 წ.

Cover of Jruchi Bible. Gilded silver, wood. 1743

ოთხთავის ყდა. მოქროვილი ვერცხლი, 10X7.5 სმ. XV ს. ჭალატყე
Gospel's cover. Gilded silver. 10X7.5 cm. XV c. Chalatk'e

Handwritten Georgian text on a parchment fragment, likely a deed or legal document. The text is written in a cursive script and is partially obscured by a tear at the top. The fragment is mounted on a light-colored background.

Handwritten Georgian text on a parchment fragment, likely a deed or legal document. The text is written in a cursive script and is partially obscured by a tear at the top. The fragment is mounted on a light-colored background.

აღეცხანდრე V-ის სასისხლო სიგელი
ეტრატი, მხედრული. 1748 წ.
Penally deed of King Alexander V
Parchemnt, Mkhedruli. 1748

ბაგრატ III-ის შეწირულობის სიგელი. ეტრატი, მხედრული. 1512 წ.
Contribution's deed of King Bagrat III. Parchemnt, Mkhedruli. 1512

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

† ნუნუ
 ჟიბიბი
 სანუნი

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

† ნუნუ
 სანუნი

ჟი	პა
იო	ნუნ
ცო	სან
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ
ნი	ბუნ

Fig. 9

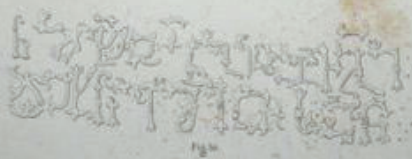

Fig. 10

† ნუნუ
 სანუნი

ნი
 იო
 ცო
 ნი
 ნი
 ნი
 ნი
 ნი
 ნი
 ნი

Fig. 11

FRESQUES, RELIEFS, INSCRIPTIONS DES DÉLAIÉS D'EMÉRETH.

ფრედერიკ დიუბუა დე მონპერე (1798-1850 წწ.). "მოგზაურობა კავკასიაში" (242 ჩანახატი), ფრანგულ ენაზე. 1843 წ.

Marie-Frédéric Dubois de Montpéroux (1798-1850). Le Voyage Autur de Caucase (with 242 drawings), in French language. 1843.

საომარი აღჭურვილობის კოლექცია

ფონდში დაცული საბრძოლო აღჭურვილობის სხვადასხვა ნიმუში (ცივი და ცეცხლსასროლი იარაღი) XI-XX საუკუნეებს განეკუთვნება. საკმაოდ ფართოა მათი წარმომავლობის არეალიც (ქართული, სპარსული, თურქული, რომაული, რუსული, დაღესტნური და სხვ.). სრულადაა წარმოდგენილი ქართველი

The museum military equipment materials belong to XI-XX cc. Here is different kind of weapons from Caucasus and from neighbouring countries (Dagestan, Persian, Turkish, Roman, Russian etc.). There are unique shields' collection and complete equipment of Georgian warrior (chain-armors, helmets, shields, sabers, daggers, spears etc.). Some of them are connected

დამბაჩები. ვერცხლი, ხე, ძვალი. XVIII-XIX სს.

Pistols. Silver, wood, bone. XVIII-XIX cc.

MILITARY EQUIPMENT COLLECTION

მეომრის საბრძოლო აღჭურვილობა: ჯაჭვის პერანგი, მუზარადი, ფარი, ხმალი, ხანჯალი, შუბი, მშვილდისარი, ფარების კოლექცია და სხვა. ფონდში დაცული ზოგიერთი ნივთი დაკავშირებულია ისტორიულ პირთა სახელებთან (სოლომონ II-ის, თავადაზნაურთა მარშლის დავით ნიჟარაძის ხმლები, შამილის დაღესტნური ნაკეთობის ვერცხლის ქარქაშიანი ხმალი და სხვ.). ფონდში დაცულია ხანჯლების კოლექცია, რომელთა უმრავლესობა მოსევადებულია და რიგ შემთხვევაში, შემკულია თვლებით.

ფონდში წარმოდგენილი XVII-XVIII საუკუნეების ცეცხლსასროლი იარაღების კოლექციებიდან (თოფები, ჯაზაირები, დამბაჩები, ზარბაზნები) განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს სოლომონ I-ის ზარბაზანი, რომლის ლულაზე განთავსებული ასომთავრული წარწერა მოგვითხრობს რუხში გამართული ბრძოლის შესახებ (1780 წ.).

to the historical people (swords of King Solomon II, marshal David Nizharadze, also there is kept sword of Shamil – superior of Dagestan).

In museum is represented collection of different guns - dated XVII-XVIII cc. There are pistols, flint-guns and fire-locks, cannon-guns and cannons balls. One of the cannon has capitol letter inscription about the fight in Rukhi (West Georgia) in 1780.

ქართველი მეომრის აღჭურვილობა. XIX ს.
Equipment of Georgian warrior. XIX c.

სანჯღლები. მოოქროვილი ვერცხლი, XVIII-XIX სს.
Daggers. Gilded silver. XVIII-XIX cc.

ჯავშნის სამკლავური. ვერცხლი, XVIII-XIX სს.
Armor's armband. Silver. XVIII-XIX cc.

მუზარადი. ლითონი. XIX ს.
Helmet. Iron. XIX c.

ფარი. ლითონი. XIX ს.
Shield. Iron. XIX c.

ფარი. ლითონი. XIX ს.
Shield. Iron. XIX c.

საპირისწამლე. ხე, ლითონი. XIX ს.
Powder flask. Wood, Iron. XIX c.

საპირისწამლე. ლითონი, ძვალი, XIX ს.
Powder flask. Iron, bone. XIX c.

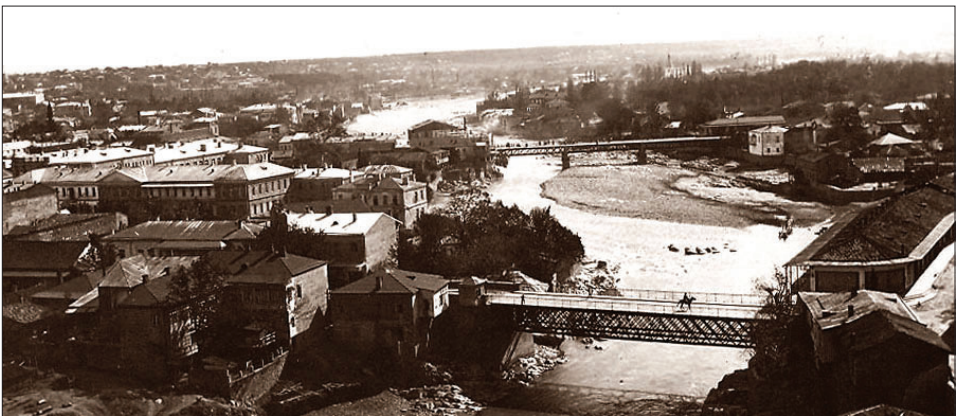
ჯაჭვის მუზარაღი. ლითონი, XIX ს.
Chain helmet. Iron. XIX c.

ქართველ და უცხოელ ფოტოხელოვანთა (ალ. როინაშვილი, დ. ერმაკოვი, ნ. სალარაძე, დ. აბაშიძე, დ. მხეიძე, ე. კარარი, ვ. ბარკანოვი, ე. მუშეგიანი, ვ. ზანისი, ალ. მიხაილოვი, მ. კაჩუხოვი, ა. ნორდშტეინი, ვ. ვესტლი, პ. მიშენკო და სხვ.) მიერ გადაღებული მასალა დაახლოებით 20 000 ერთეულს ითვლის. მათ შორისაა: 4500-მდე ნეგატივი, 60-მდე მაგნიტო და ვიდეოფირი, 80-ზე მეტი ალბომი.

მუზეუმის ფოტოფონდში დაცულია უმდიდრესი მასალა ძველი ქუთაისის ხედებით (ბალები, სკვერები, ქუჩები, ხიდები, არქიტექტურული ძეგლები, ეკლესიები, ბაზრები, სასწავლო დაწესებულებები და სხვ.), აგრეთვე უნიკალური მასალები ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა შესახებ და სხვა ფოტოები, რომლებიც ქალაქის ყოფას და კულტურულ - საგანმანათლებლო ცხოვრებას ასახავს.

The fund kept very different and interesting materials. There are photos tacked of foreign and Georgian photographers (Al. Roinashvili, D. Ermakov, N. Sagaradze, D. Abashidze, D. Mkhaidze, E. Krari, V. Barkanov, E. Mushegyan, V. Zanis, Al. Mikhailov, M. Kachukhov, A. Nordstain, P. Mishenko etc.).

There are more then 20 000 photos, 4500 negative, 60 magnet and videotape, 80 photo albums with important visual information about Kutaisi architectural sites and cultural and ethnographical live. Among them are: views of old Kutaisi (gardens, squares, streets), bridges, several architectural buildings and monuments, churches, old houses, bazaars, schools and also unique photos of famous Georgia public peoples (writers, artists, archaeologists, art-historians, musicians etc.) and other interesting materials.

PHOTOGRAPHY COLLECTION

გელათი (წმ. ნიკოლოზის ეკლესია). XIX ს. ფოტო
GELATI (St. Nicholas church). XIX c. Photo

ბაგრატის ტაძარი. XIX ს. ბოლო - XX ს. დასაწყისი. ფოტო
BAGRATI CHURCH. The end of XIX c. - the beginning of XX c. Photo

პ. ლუსენკო. ბაგრატის ტაძარი. XIX ს. II ნახევარი, ფოტო
P. LUTSENKO. BAGRATI CHURCH. The second half of XIX c. Photo

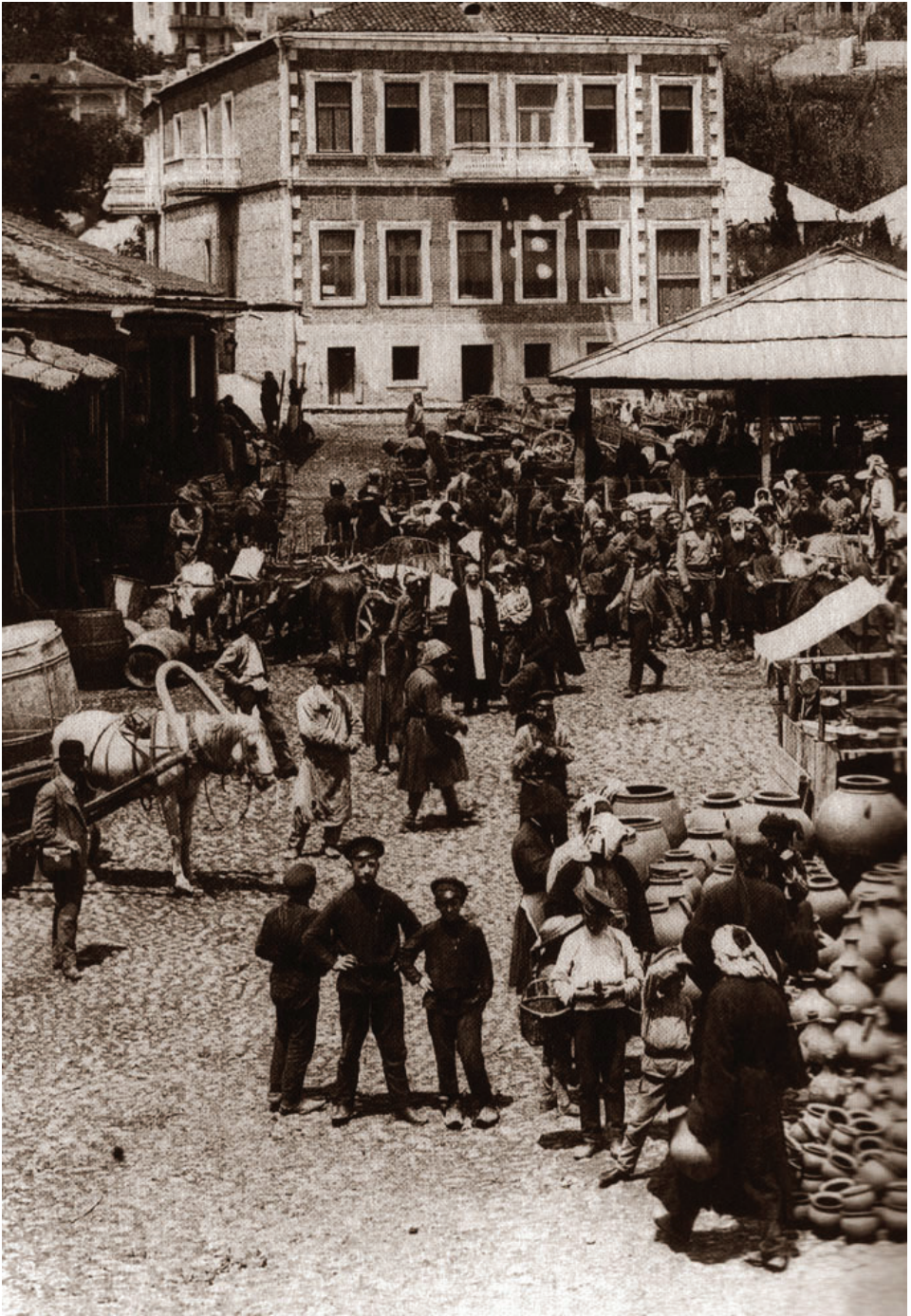
ღმრთისმშობლის სარკვის ეკლესია (ფრანგების ეკლესია). XX ს. 10-იანი წლები. ფოტო
VIRGIN ANNUNCIATION CHURCH (FRENCH CHURCH), XX c. 10s. Photo

ბაღისკიდის ერთ-ერთი შესასვლელი. XX ს-ის დასაწყისი. ფოტო
The entrance of Bagiskide (Garden). The beginning of XX c. Photo

ქუთაისის ბაზარი. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Kutaisi Bazaar. The second half of XIX c. Photo

დიმიტრი ერმაკოვი

ჯაჭვის ხიდი (გუსტავ ეიფელის მიერ კონსტრუირებული ხიდი). XIX ს-ის II ნახევარი, ფოტო
DIMITRI ERMAKOV. JACHVI BRIDGE (construction by Gustave Eiffel). The second half of XIX c. Photo

ქუთაისის ბაზარი. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Kutaisi Bazaar. The second half of XIX c. Photo

სამგზავრო ეტლი ქუთაისში. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Phaeton in Kutaisi. The second half of XIX c. Photo

ზაქარია ფალიაშვილის ქუჩა. XIX ს-ის 10-იანი წლები. ფოტო
Zakaria Paliashvili street. XIX c., 10s. Photo

ქართველი მწერლები. 1914 წ. ფოტო
Georgian writers. 1914. Photo

ქუთაისის თეატრის დასი. 1898-1899 წლების სეზონი. ფოტო
Kutaisi Theatre group. 1898-1899. Photo

თეთრი გვირილის დღე ქუთაისში. XIX ს-ის 10-იანი წლები. ფოტო
Camomile's Day in Kutaisi. XIX c., 10s. Photo

ქუთაისის ხედი. XX ს-ის დასაწყისი. ფოტო
View of Kutaisi. The beginning of XX c. Photo

მონამეტას მონასტერი. XX ს-ის დასაწყისი. ფოტო
Motsameta monastery. The beginning of XX c. Photo

საკათედრო ტაძარი "სობორი" (ჯვრის ჩამოგდება). 1924 წ. ფოტო
"SOBORO" CATHEDRAL CHURCH (throwing down the cross). 1924. Photo

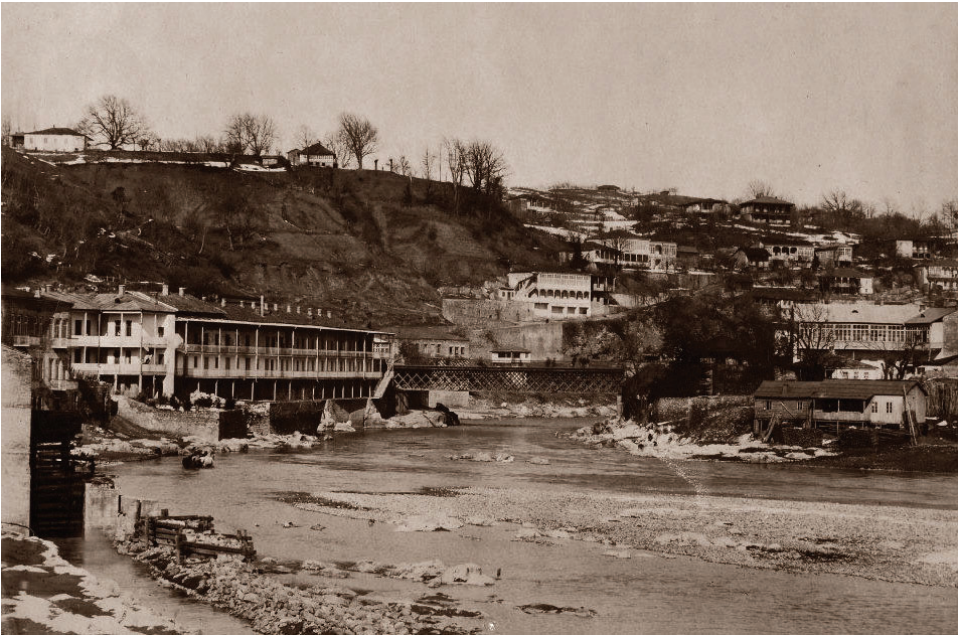
გეგუთის ციხე-დარბაზი. 1957 წლის ფოტო
Geguti castle. 1957. Photo

უქიმერიონის ციხე. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Ukimerioni fortress. The second half of XIX c. Photo

თუმანიშვილების სახლი. 1900 იანი წლები. ფოტო
Tumanishvili's house. 1900s. Photo

ქუთაისის ხედი. XX ს-ის დასაწყისი. ფოტო
View of Kutaisi. The beginning of XX c. Photo

ქუთაისის ბულვარი. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Kutaisi Boulevard. The second half of XIX c. Photo

როზა ლუქსემბურგის ქუჩა. 1935 წ. ფოტო
Roza Luxemburg street. 1935. Photo

ქუთაისელი აზნაური. XIX ს-ის II ნახევარი. ფოტო
Nobleman from Kutaisi. The second half of XIX c. Photo

სახვითი ხელოვნების კოლექცია

ფონდში დაცულია ფერწერული ტილოებისა და ქანდაკებების კოლექცია (1000 ერთეული), რომლებიც საშუალებას გვაძლევს თვალი გავადევნოთ ქართული მხატვრობის განვითარების უწყვეტ ხაზს მთელი XX საუკუნის მანძილზე. კოლექციის ნამუშევრებს შორისაა: იან პაევსკის, ვასილ კროტკოვის გიგო ზაზიაშვილის, ლადო გუდიაშვილის, ელენე ახვლედიანის, ალექსანდრე ბაუბეუქმელიქოვის ნამუშევრები.

Museum's fine art collection contains about 1000 paintings and some statues too. Some of them are very interesting and rare: paintings by Jan Pajevski ("Ruins of church Bagrati", "Tounel in Tskaltsitela", "Baggers" and others), also paintings by Russian painter Vasil Krotkov ("Jung Kakhi", "Bagrati ruines"), works of Georgian painters Gigo Zaziashvili, Lado Gudishvili, Elene Akhvlediani, Aleksander Bajbeuk-Melikhov and others.

არჩილ ჩოგოვაძე (1925). *შემოდგომა ძველ ქუთაისში*. ტილო, ზეთი
ARCHIL CHOGOVDZE (1925). *Autumn in old Kutaisi*. oil, canvas

FINE ART COLLECTION

ელენე ახვლედიანი (1901-1975 წწ.)

თელავი. ტილო, ზეთი

ELENE AKHVLEDIANI (1901-1975)

Telavi. oil, canvas

იან პაევსკი

პატარა კახი. ტილო, ზეთი

IAN PAJEVSKY

Patara Kakhi (young King Erekle II). oil, canvas

სამეცნიერო ბიბლიოთეკა და ახალი ისტორიის ფონდი

სამეცნიერო ბიბლიოთეკის ფონდი მოიცავს 30000 გამოცემას, რომლის მნიშვნელოვანი ნაწილი დღეს ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენს. გარდა ამისა, აქ დაცულია XIX-XX საუკუნეების პერიოდიკის ("ცისკარი", "დროება", "ივერია", "კვალი" და სხვ.), თითქმის სრული კომპლექტები, აგრეთვე კირილე ლორთქიფანიძის, გერონტი ქიქოძის და სხვათა პირადი ბიბლიოთეკები.

ახალი და უახლესი ისტორიის ფონდებში დაცულია საბჭოთა პერიოდისა და II მსოფლიო ომის ამსახველი მასალები, აგრეთვე ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისა და ქუთაისის სოციალ-ეკონომიკური და კულტურული ცხოვრების ამსახველი ნივთიერი მასალები და დოკუმენტები.

გამოფენა "ლაზარე, გამოვედ გარეთ"
Permanent exhibition Lazarus, come out

სახალხო განათლების ფონდში 1982 წელს განთავსდა ქუთაისის პედაგოგიურ ინსტიტუტში (ამჟამად - აკ. წერეთლის სახელობის პედაგოგიური უნივერსიტეტი) არსებული სახალხო განათლების მუზეუმის კოლექციის მასალები.

სამეცნიერო-სარესტავრაციო ლაბორატორია მუშაობს ლითონის მასალების კონსერვაციის, ქსოვილების, კერამიკის, ქაღალდისა და ხის ნიმუშების რესტავრაციის მიმართულებით.

მუზეუმი აქტიურ სამეცნიერო-საგანმანათლებლო საქმიანობას ეწევა: რეგულარულად აწყობს სამეცნიერო კონფერენციებს, პერიოდულ გამოფენებს, ახორციელებს სხვადასხვა ტიპის საგანმანათლებლო პროგრამებს და კულტურულ აქციებს.

SCIENTIFIC LIBRARY AND NEW HISTORY FUND

Scientific Library - there are about 30 000 books in the library. Today some of them concerns to the rare things. Although there is a journal editions of XIX-XX centuries and private libraries.

New History Collection was created in 1954 and contains various materials from modern history: Here you can see photos and private things of warriors from the 2nd world war, materials of national liberation movement and about destruction of Soviet Union, as well as there are kept materials of Kutaisi cultural-economical life.

პრაქტიკა უნივერსიტეტის სტუდენტებისათვის
Practice of University students

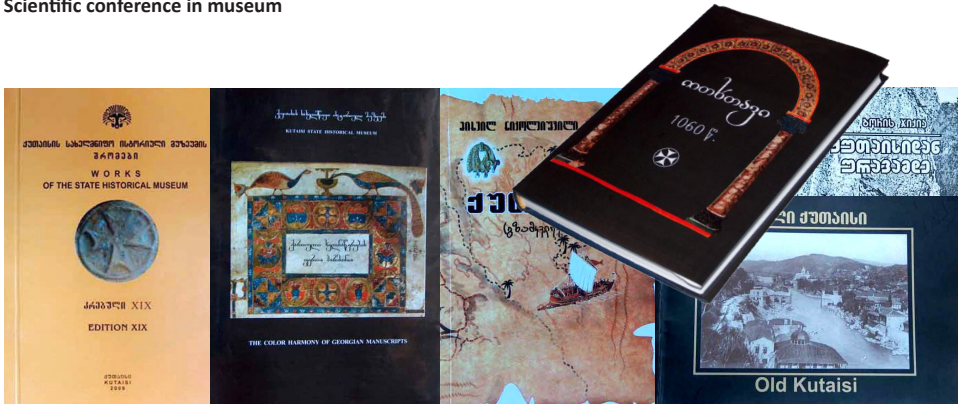

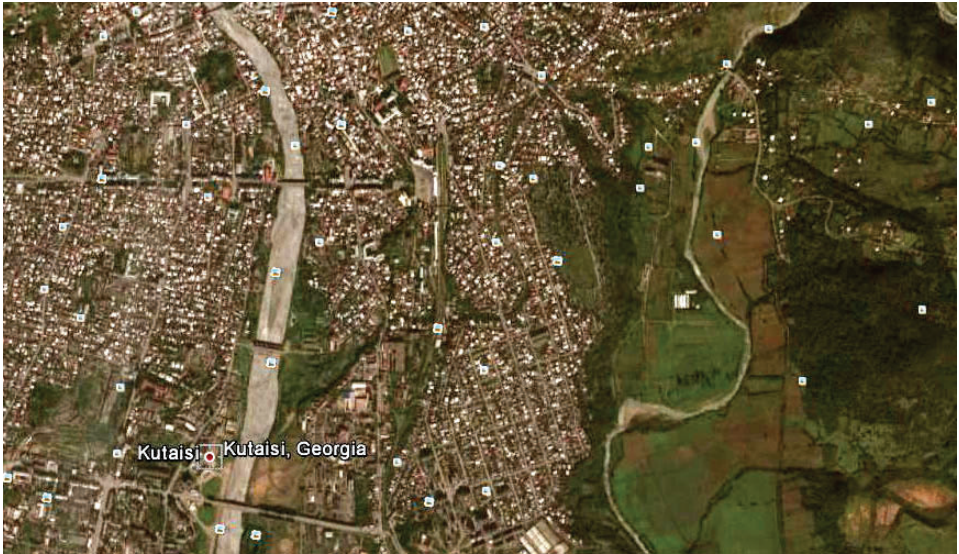
სამეცნიერო კონფერენცია მუზეუმში
Scientific conference in museum

Fund of peoples' education was created in 1982 based on the collection of Kutaisi Pedagogical Institute.

Scientific and restoration laboratory - there is a conservation process of metal, textile, ceramics, paper and wooden materials.

მუზეუმის გამოცემები
Museum's publications

ქუთაისი გაშენებულია კავკასიონის მთებიდან მომავალ მდინარე რიონზე (უძველესი სახელი ფაზისი). ძვ. წ. XIII-VII საუკუნეებში ქუთაისი (აია) წარმოადგენდა უძველესი ქართული სახელმწიფოს - კოლხას მთავარ ქალაქს, წერილობით წყაროებში მოიხსენიება ძვ. წ. III საუკუნიდან (ქუთაია, ქუთათისი), საქართველოს გაერთიანების ხანიდან (978-1122 წწ.) იყო საქართველოს სატახტო ქალაქი. შუა საუკუნეებში ქუთაისის სახელი უკავშირდება დავით აღმაშენებლის (1073-1125 წწ.) მოღვაწეობას. XVI საუკუნიდან ქუთაისი იმერეთის სამეფოს დედაქალაქია, ხოლო XIX საუკუნეში — რუსეთის იმპერიის საგუბერნიო ქალაქი. ამჟამად ქუთაისი იმერეთის მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია, რომელიც აერთიანებს მხარის 12 მუნიციპალიტეტს.

კოორდინატები: 41°58'0"N 44°06'0"

ზღვის დონიდან: 96-235 მეტრის სიმაღლეზე

დროის სარტყელი: UTC+4

ფართობი: 70 კმ²

მოსახლეობა: 192.500 (2010 წლის მონაცემებით)

მანძილი ქუთაისსა და თბილისს შორის: 221 კმ

ტრანსპორტი: ავტობუსით/მიკროავტობუსით/მატარებლით – თბილისი-ქუთაისი

აეროპორტი (კოპიტნარი) - ქალაქიდან 20 კმ დაშორებით

ქალაქის ოფიციალური ვებ-გვერდი და ინფორმაცია ტურისტებისათვის:

<http://www.kutaisi.gov.ge>

ღირსშესანიშნაობები:

ბაგრატის ტაძარი (X-XI სს. მიჯნა, იუნესკოს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი), გელათი (XII ს-ის არქიტექტურული კომპლექსი, ქუთაისიდან 11 კმ-ის დაშორებით), გეგუთის ციხე (XII ს.-ის არქიტექტურული ძეგლი), მონამეთა (VIII ს-ის ძეგლი, სოფ. მონამეთა, ქუთაისიდან 6 კმ-ის დაშორებით), უქიმერიონის ციხე (VIII ს-ის ციხე-დარბაზის ნაშთები, მდებარეობს ბაგრატის ტაძრის მიმდებარე ტერიტორიაზე), სინაგოგა (XIX ს-ის ნაგებობა, მდებარეობს ქუთაისის ე. წ. ებრაელთა უბანში), ოქროს ჩარდახი (იმერეთის მეფეთა სასახლე, მდებარეობს ქალაქის ცენტრში), სათაფლიის კარსტული მღვიმეები (ქუთაისიდან 7 კმ დაშორებით).

მუზეუმები: ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი, დავით კაკაბაძის სახელობის სახვითი ხელოვნების გალერეა, ზაქარია ფალიაშვილის სახლ-მუზეუმი, სპორტის ისტორიის მუზეუმი, სამხედრო დიდების მუზეუმი (www.georgianmuseums.ge)

ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი
Kutaisi State Historical Museum

Kutaisi (old names: *Aea/Aia*, *Kutatisi*, *Kutaïssi*) - the capital of the western region of Imereti. It located along both banks of the Rioni River (old name *Phasisi*). Kutaisi was the capital of the ancient Kingdom of Colchis (XIII-VII cc. BC). Archeological evidence indicates that the city functioned as the capital of the kingdom of Colchis as early as the second millennium BC. It is widely believed by historians that when Apollonius of Rhodes was writing about Argonauts and their legendary journey to Colchis, Kutaisi/Aia was the final destination of the Argonauts and the residence of King Aeëtes. From 978 to 1122 CE Kutaisi was the capital of the United Kingdom of Georgia (here was crowned 16 years old David Aghmashenebeli/Builder, the greatest military leader and merited king (1073-1125). From the 15th century until 1810 Kutaisi was the capital of the Imeretian Kingdom and since 19th century – main city of Russian Empire’s Imereti province.

Coordinates: 41°58'0"N 44°06'0"E

Location: 221 kilometres west of Georgia’s capital Tbilisi
125-300 above sea level

Time zone: UTC+4 (Georgian time)

Total area: 70 km²

Population: 192 500 (2010)

Transport: Bus/minibus/train – Tbilisi-Kutaisi

Nearest airport: Kopitnari (20 km from Kutaisi)

Official site of city and tourism information: <http://www.kutaisi.gov.ge>

Sights: *Bagrati cathedral* (X-X cc., UNESCO World Heritage Site), *Gelati architectural complex* (XII c., 11 km from Kutaisi), *Geguti Tsikhe* (XII c.), *Motsameta* (VIII c., 6 km from Kutaisi, village Motsameta), *Ukimerioni fortress* (VIII c., not far from Bagrati), *Synagogue* (XIX c., so-called *Jewish district*), *Okros Chardakhi/Gold Palace* (XV-XVII cc., residence of Imeretian kings, in the centre of Kutaisi), *Sataphlia Karst Grotts* (7 km from Kutaisi).

Museums: Kutaisi State Historical Museum, David Kakabadze Fine Art Gallery, Museum of Zakaria Paliashvili, Kutaisi Museum of Sport, Kutaisi Museum of Martial Art (www.georgianmuseums.ge)

სათაფლის კარსტული მღვიმეები
Sataphlia Karst Grot

სინაგოგა. XIX ს. კუთაისი
Synagogue. XIX c. Kutaisi

ინფორმაცია მუზეუმის დამთვალიერებლებისათვის:

მისამართი: ქ. ქუთაისი, 4600, თბილისის ქ. 1

ტელეფონი: (+995 431) 45672, 50439

ელ-ფოსტა: omarilanchava@gmail.com

ვებ-გვერდი: www.georgianorg.com

მუშაობის რეჟიმი: მუშაობს ყოველდღე, ორშაბათის გარდა, 9.30 - 17.30 სთ.

შესასვლელი ბილეთის ფასი: უფროსებისათვის - 3 ლარი, სტუდენტებისათვის - 1 ლარი, მოსწავლეებისათვის - 0.50 ლარი, საექსკურსიო მომსახურება ჯგუფებისათვის - 10 ლარი

უფასოდ დაიშვებიან: 6 წლამდე ბავშვები, საქართველოს და უცხოეთის ქვეყნების მუზეუმების თანამშრომლები, ICOM-ის წევრები, სოციალურად დაუცველი ფენის წარმომადგენლები, პირველი და მეორე კატეგორიის ინვალიდები.

მუზეუმის მთლიანი ფართი: 3000 კვ/მ

მუდმივი ექსპოზიცია: 600 კვ/მ

საცავები: 300 კვ/მ

VISITOR INFORMATION:

Address: 1, Tbilisi str., Kutaisi, Georgia

Phone: (+995 431) 45672, 50439

E-mail: omarilanchava@gmail.com

Web-site: www.georgianorg.com

Working hours: Everyday except Monday, 9.30 – 17.30

Ticket price:

Adults - 3 GL

Students - 1 GL

Pupils - 0.50 GL

Guided tours (group) - 10 GL

Free of charge: *Children under 6 years of age. Groups: Employees of Georgian and Foreign Museums, ICOM members, first and second category disabled persons.*

Total space of the Museum: 3000 m²

Display space: 600 m²

Storage space: 300 m²